

Romano hangos

22, Kč

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 21 • ČÍSLO 18–19 • VYŠLO 19. PROSINCE 2019

zprávy

FRANCIE – Neznámý pachatel poničil 107 náhrobků na židovském hřbitově v obci Westhoffen na východě Francie nedaleko Štrasburku. Načmáral na ně svastiky a antisemitské nápisy, uvedla v úterý místní prefektura. Vandalové nastříkali antisemitská graffiti i na náhrobky na židovském hřbitově v nedaleké obci Schaffhouse-sur-Zorn.

z obsahu

Téma čísla:

Zájem o knihy

Komentář Tomáše Ščuky:

**Prezentace Romů
v médiích**

strana 3

**Zdeněk Guži: Ze
slovenské osady přes
armádu k ROI**

Dvojjazyčný rozhovor z
časopisu Romano Voďi

strana 4, 5

Andrej Giňa: Fero a Emil

Dokončení dvojjazyčné
pohádky

strana 8, 9

Když slyším, že naše země vzkvě-
tá a přitom vidím, jak bezdomov-
ci žebrají o jídlo, říkám si, už aby
byl těm pohádkám konec. Třiceti-
leté výročí oslav sametové revo-
luce ve mně vyvolalo divné poci-
ty. Nebyla to radost ani veselí, cítil
jsem jen smutek, jako při zpopel-
ňování nebožtíka v krematoriu. Ten
den jsem viděl smutné lidi v médi-
ích i na ulicích, jakoby byl vyhlášen
státní smutek k uctění památky de-
mokracie. Slovo svoboda se ten den
stalo pro společnost měřítkem hod-

not minulé a dnešní doby. Leten-
ská pláň byla plná demonstrantů,
mimo jiné i těch, kteří v minulosti
jednotně cinkali klíči proti komuni-
stickému nepříteli. Dnes se ti sami
lidé rozdělili na dva tábory, také de-
monstrují za lepší budoucnost, ale
každý tábor volí jiné politiky. Za-
jímavý je i postoj občanů naroze-
ných až po revoluci. Oni také de-
monstrují za lepší budoucnost. No,
a to jsou záležitosti, které mají spo-
lečného jmenovatele, a tím je demo-
kracie. Politika určuje společnosti

úroveň života, vytváří i třídní roz-
díly a také vyvolává společenské
nepokoje. Říká se, že každý národ
má takovou vládu, jakou si zaslou-
ží. Ano, jsou to voliči, kteří mají
právo rozhodnout, komu dají důvě-
ru i moc zvelebovat jejich zemi a je-
jich životy. Občané si tedy demo-
kraticky zvolili své politiky a oni
za třicet let nejenže rozdělili spo-
lečnost, ale také si ji poštváli pro-
ti sobě. Tento stav se stal normou
společnosti a už dlouho se naskytá
otázka, co s tím? Jak dál budou vo-

lič postupovat při správě věcí ve-
řejných? Volby jsou ještě daleko, ale
na Letenské pláni společnost už de-
monstruje. Národ jasně dává naje-
vo svoji nespokojenost, ale tím i vy-
tváří nové demokratické dějiny.

A jak ke správě věcí veřejných
přistupují romští voliči? Většina
Romů k volbám nechodí, údajně
proto, že nemají koho volit. Tvrdí,
že oni přece nebudou volit Čechy.
Ale jinak tomu není ani v případě,

Pokračování na str. 3

Proběhl křest knihy pamětí Emila Ščuky

foto: emilscuka.cz

Slavnostní křest knihy se uskuteč-
nil 4. prosince v Praze v prosto-
rách divadla Apollo. Každý, kdo
zná dlouholetou práci autora knihy,
vnímal jeho osobní pozvání na ten-
to křest jako možnost být u důležité
události. Plně obsazený sál divadla
měl možnost vrátit se skrze předči-
tání některých pasáží do oné pore-
voluční doby. Pamětníkům se vrátil
listopadový čas plný nadšení a ide-
álů. Ti mladší se zase mohli dově-
dět podrobnosti z doby, která byla
pro nás všechny bránou ke svobodě
a demokracii. Obsah knihy předsta-
vil hostům Vojtěch Lavička, zná-
mý romský aktivista, umělec a no-
vinář. Ten coby redaktor knihy také
hovořil o náročné práci na knize
a schopnosti přenést emotivní a za-
jímavé vyprávění Dr. Ščuky do tiš-
tění podoby. Uvedl, že kniha má tři
díly. V prvním dílu knihy – Bože,
však je to cigaň Ščuka – vypráví au-
tor o svém dětství, školním vzdělá-
ní a zkušenostech s prací prokurá-

Pokračování na str. 2

zprávy

BRATISLAVA – Slovenská polícia obvinila expremiéra a šéfa nejsilnější vládní strany Směr-sociální demokracie (Směr-SD) Roberta Fica kromě jiného ze schvalování trestného činu. Fico je stíhán za to, že se zastal již bývalého poslance krajně pravicové strany Kotlebovci-Lidová strana Naše Slovensko (LSNS) Milana Mazureka odsouzeného za protiromské výroky. Vyplývá to z dnešního policejního oznámení. V případě prokázání viny hrozí Ficovi, který je nyní poslancem parlamentu, až pětileté vězení. Obvinění čelí Fico v době probíhající kampaně před únorovými parlamentními volbami, ve kterých se hodlá ucházet o přízeň voličů z druhého místa kandidátní listiny své strany. Volebním lídrem Směru-SD je místopředseda strany a premiér Peter Pellegrini.

KOŠICE – Okresní soud v Košicích II vynesl opětovně osvobozující rozsudek v kauze šikany romských chlapců z Luníku IX. K incidentu mělo dojít v březnu 2009 na policejní stanici v Košicích. Policisté 21. března 2009 předvedli šest romských chlapců ze sídliště Luník IX, tehdy ve věku deset až 16 let, na Obvodní oddělení PZ Košice-Jih pro podezření z loupežného přepadení důchodkyně. Podle později medializovaného videozáznamu, kteří si policisté měli dělat mobilními telefony, muži zákona chlapce ponižovali, vysmívali se jim, nutili je dávat si navzájem facky či svléknout se donaha. Děti měli podle obžaloby i bít, vulgárně jim nadávat, nebo na ně posílat služební psy.

Zákon o sociálním bydlení má podporu

Vznik zákona o sociálním bydlení by v Česku podpořilo 85 procent lidí mezi 18 a 74 lety. Celkem 93 procent dotázaných míní, že zřizování sociálních bytů je potřebné. Většina by je ale nejraději viděla v sociálních domech či zvláštních ulicích a čtvrtích. Ukázal to letošní průzkum Institutu evaluací a sociálních analýz (INESAN) pro ministerstvo práce. Výsledky včera na tiskové konferenci představili zástupci institutu a ministerstva.

„Často jsme se setkávali s názorem, že sociální bydlení společnost nevnímá jako potřebné. Tvrdili jsme opak, což se teď potvrdilo,“ uvedl ředitel odboru sociálních služeb a sociálního bydlení ministerstva práce David Pospíšil.

Do průzkumu se letos na jaře zapojilo 1286 lidí od 18 do 74 let z celé republiky. Dvě stovky z nich žily v blízkosti takzvaných vyloučených lokalit a 150 pak přímo v těchto ghettech.

Nejčastěji si lidé myslí, že by sociální bydlení měli dostat samoživitelky a samoživitelé s dětmi, děti po odchodu z dětských domovů či náhradních rodin, rodiny s dětmi, oběti domácího násilí, senioři či postižení. Nejméně by na něj podle dotázaných pak měli mít nárok bezdomovci, lidé po rozvodu, zadlužení, propuštění vězňů, Romové a uživatelé návykových látek.

Sociální byt ve svém sousedství měl zhruba každý šestý dotázaný. Valná většina z nich o tom ale vůbec nevěděla. „Samotný fakt výskytu sociálního bytu nezhoršuje sousedské vztahy. Potvrzuje to, že sociální bydlení nemá přímý dopad na to, jak spolu lidé žijí. Ukazuje se, že obyvatelé sociálních bytů jsou běžní lidé, se kterými není možné spojoval častější výskyt nežádoucích jevů a problémů,“ podotkl Jiří Remr z institutu INESAN.

O sociální byt žádala někdy čtyři procenta respondentů. Uspělo procento lidí. Každý čtrnáctý předpokládá, že by o sociální byt mohl v budoucnu usilovat.

Čtyři z pěti dotázaných jsou přesvědčeni o tom, že by sociálních bytů mělo být víc než teď. Dohromady 85 procent respondentů by bylo pro vznik zákona. Rozhodně proti jsou tři procenta dospělých. Z těch, kteří mají sociální byt v sousedství, by přípravu normy podpořilo 92 procent.

Mezi běžnými byty by ty sociální měly být podle 17 procent lidí. Tři pětiny míní, že by měly existovat domy, které by byly jen k sociálnímu bydlení. Do samostatné ulice či čtvrti by sociální byty umístilo 22 procent respondentů. O rozptýlení sociálních bytů v běžné zástavbě jsou častěji přesvědčeni obyvatelé větších měst, novousedlíci, lidé z ghatt či z jejich blízkosti a také ti, kteří se sami někdy ocitli v bytové nouzi.

Devíti z deseti lidí by podle Remra vadilo, kdyby nejbližšího souseda nahradili „sociální nájemníci“. Třem čtvrtinám by se nelíbilo, kdyby byl sociální byt v sousedním domě. Víc než dvě pětiny by nechtěly sociální bydlení ani na kraji obce a třetina ani v sousední vsi či městě.

Podle Remra je rozpor v postojích, kdy lidé vznik sociálního bydlení podporují, ale zároveň by jim vadilo, způsobený spíš obavami ze změn. Valná většina lidí je totiž s kvalitou svého bydlení a sousedy spokojena a nerada by o ně přišla.

Nějaký problém se svými sousedy měla v posledních třech letech celá pětina lidí. Nejčastěji to bylo kvůli rušení nočního klidu, nepořádku, štěkání psa či slovnímu konfliktu. Potíže se sousedy za poslední tři roky pak zmínilo 28 procent obyvatel ghatt. Všichni respondenti uvedli, že se jim většinou podařilo spory vyřešit, ve třech z deseti případů přivolali policii.

Průzkum je součástí projektu o sociálním bydlení, na kterém ministerstvo pracuje a který se financuje z evropských peněz z programu Zaměstnanost. Zapojilo se do něj 16 měst a obcí. Vzniknout má návod pro zřízení a provozování sociálního bydlení. **ČTK**

P. Torák: Po referendu o brexitu narostl počet zločinů z nenávisti

Nejistotu, strach i pobouření pociťovali čeští a slovenští občané žijící v Peterborough v roce 2016 po referendu o členství Británie v Evropské unii. Voliči z anglického města se starobyrou katedrálou se tehdy přesvědčivě vyslovili pro brexit. Podle Petera Toráka, který v Peterborough žije a ještě před dvěma lety pracoval u místní policie, po referendu ve městě skokově narostl počet zločinů z nenávisti.

„Většina lidí vnímala Británii jako velice tolerantní společnost a teď najednou se to takhle změnilo. Někteří lidé to cítí i osobně, že kvůli nám chce Anglie odejít z Evropské unie, chtějí nás vyhodit,“ popisuje Torák v rozhovoru s ČTK po city mnohých Čechů a Slováků, kteří žijí v Peterborough.

Do města, které má nyní 200.000 obyvatel, přišlo podle statistik jen mezi lety 2004 a 2009 téměř 17.000 imigrantů, přes 14.000 jich pocházelo z nových členských zemí EU. Z toho je podle Torákových odhadů 5000 až 6000 z Čech a Slovenska. Především jim pomáhá charitativní organizace COMPAS, kterou Peter Torák vede od svého odchodu od policie před dvěma lety.

Jeden z jeho klientů se přišel do komunitního centra v ulici Fitzwilliam Street poradit, jak se vypořádat s dluhy, další žádá o radu s napsáním životopisu. Během Torákovy rozhovoru s ČTK přichází do komunitního centra s prosbou o radu několik dalších lidí. Nejvíce práce má Torák s vyřizováním takzvaného statusu usedlíka, o který si od loňska musí zažádat všichni občané EU, kteří chtějí zůstat v Británii i po brexitu.

Podat žádost o status usedlíka podle Toráka přitom vůbec není složité. „Zabere to patnáct, dvacet minut. Ale samozřejmě člověk, který neumí s telefonem nebo s internetem, nemá k tomu přístup, nebo neumí anglicky pořádně, anebo se jenom bojí, aby to prošlo, aby to bylo všechno správně... tak raději vyhledá pomoc někoho, kdo tomu rozumí,“ vysvětluje. Žádosti o sta-

tus usedlíka zpracovává Torák nyní méně než dřív. Podle něj si ho už řada lidí stihla vyřídit. „Ale taky si myslím, že pár lidí čeká, jestli brexit vlastně vůbec bude, jestli to má cenu si to udělat,“ dodává.

Dlouhodobá nejistota, která panuje kolem brexitu, představuje pro občany EU žijící v Peterborough podle Toráka značný nápor na nervy. „Je to strach, jestli tady budou moci zůstat, pokud ne, kam se vrátí, co děti, které už neumějí česky nebo slovensky,“ vysvětluje. Často musí v poradně vyvracet i dezinformace z internetu.

Atmosféru před nadcházejícími parlamentními volbami ale Torák jako výrazně vyhrocenou nevnímá. V první polovině roku podle něj situace byla horší. „Ale s tím, jak se brexit pořád posouvá... tak to lidi berou tak, že možná ani nebude,“ říká. Sám se domnívá, že nakonec Británie EU opustí. Opak by podle něj už ani nebyl správný. „Je prostě jasné, že britská společnost chce brexit a já myslím, že by to nebylo férové,“ říká.

Samotného Toráka, který dostal v roce 2015 ještě jako policista za svou práci pro město i místní romskou komunitu Řád britského impéria, se obavy o budoucnost po brexitu přímo netýkají. Už kvůli výsledku referenda z roku 2016 si totiž po letech váhání s celou rodinou

nou zažádal o britské občanství. Na čtvrtě volby tak pohlíží i jako britský volič. A očekává hlavně, že se věci vyjasní. „Bylo by to dobré nejen pro lidi, kteří se bojí, co bude dál, ale i pro Británii jako takovou, aby už bylo jasno, co se bude dít,“ myslí si.

V napětí očekávají výsledek voleb i další obyvatelé Peterborough. Ve městě se před třemi lety vyslovilo pro brexit více než 60 procent voličů. Pro odchod z EU hlasovala tehdy i sedmdesátice Margaret, která se teď s manželem přišla podívat na vánoční trhy na hlavním náměstí. „Hlasovali jsme pro odchod. A budeme hlasovat zase,“ řekla ČTK. Její hlas dostane kandidát Strany pro brexit Mike Greene, který se letos už o poslanecké křeslo ucházel. V Peterborough totiž svého zástupce v Dolní sněmovně vybírali už letos v červnu poté, co předchozí poslankyni na základě petice odvolali. Doplnovací volby těsně vyhráli labouristé.

Severním směrem se od centra Peterborough táhne ulice Lincoln Road. Lemují ji obchůdky, které nabízejí potraviny ze zemí východní části EU. Na řadě z nich je vidět i česká vlajka. Vedle večerek s názvy po rumunských městech je i polské kadeřnictví či firma, která nabízí překlady a tlumočení v jazycích východní části EU. Právě v okolí Lincoln Road žijí i mnozí Češi a Slováci. S obavami sleduje nadcházející volby i Polák Adam, který v této části města žije a v Anglii několik let pracuje jako dělník. „Máme strach. Ale už mám status usedlíka, tak snad budeme moci zůstat. Jinak se vrátíme zpátky do Polska,“ říká ČTK.

Ne všichni v Peterborough ale s napětím očekávají výsledky voleb. „Je to stresující. Snažím se držet od politiky dál. Doufám, že to všechno brzy skončí,“ říká ČTK Britka Sarah, která pracuje v kavárně v centru. V Peterborough na rozdíl od tisíců jeho obyvatel žije už od narození. „Můj pradědeček ale přišel z Prahy,“ dodává. **ČTK**

Proběhl křest knihy pamětí...

Dokončení ze str. 1

tora v tehdejší režim. Druhý díl – Jedna vlašťovka jaro nedělá – popisuje vznik romského politického hnutí v Československu a následně po revoluci v 90. letech. Třetí díl – Cikánský baron jsem já – se věnuje období jeho úsilí na mezinárodní úrovni. Celé dílo prezentoval Lavička jako libivé zajímavé čtení zachycující zásadní momenty romského porevolučního hnutí. Poznamenal také, že kniha zobrazuje celou řadu významných romských osobností, které spolu s autorem sehrály důležitou roli v občansko-politické angažovanosti Romů. Namísto adorace samotného autora líčí tyto paměti naprosto reálný příběh obyčejného romského kluka/studenta, pocházejícího z deseti sourozenců. V dané době však vybočoval dosaženým právnickým vzděláním, ale i vlastnostmi lídra, jimiž dokázal oslovit masu lidí. Lavička upozornil také na fakt, že jde

vůbec o první knihu, která popisuje tuto zásadní etapu života Romů v Československu.

Neformální a osobní projev měl autor knihy Emil Ščuka. Zdůraznil, že jde o soupis pamětí jedné generace lidí, nikoliv jen jeho samotného. Vyzdvihl zásadní roli Václava Havla a Občanského fóra a přítomnost politické vůle řešit romská témata. Poděkoval také všem svým nejbližším spolupracovníkům za jejich práci. Ač spolu ne všichni vždy dobře vycházeli, v důležitých momentech (jako například útoky skinheadů v 90. letech) byli vždy za jedno a bojovali za základní lidská práva Romů. Poznamenal také, že již v porevoluční době byla v jejich aktivní generaci přítomna romská inteligence.

Promluvila také Jarmila Balážová, známá romská novinářka, autorka předmluvy ke knize. I ona podtrhla význam romského hnutí stej-

ně jako jeho zaznamenání pro širokou romskou i neromskou veřejnost. Důležitou zprávou je, že se kniha bude vydávat i v romském jazyce. Překlad zajistil známý romský básník Janko Horváth z Bílovce.

Čerstvě pokřtěné knize přeji mnoho vnímavých čtenářů, ale i společenské uvědomění nás všech nad jejím obsahem. Zejména v tom smyslu, že Romové nejsou pouze kočovníci, kteří zpívají a tančí. Ale že i oni sami dlouhodobě přispívají do nejrůznějších oblastí společenského, občanského i politického života. Nedostatek zdrojů informací o naší dávné i nedávné minulosti je nejenom chybou majority, ale i nás Romů.

Mělo by být zodpovědností nás všech, aby dějiny Romů byly zaznamenávány. A pokud možno námi samotnými. Jde totiž o odkaz pro naše děti.

Paříkeras.

Tomáš Ščuka

Anketní otázka

Jakou knihu jste naposledy četli a o čem byla?

Emílie Kačová

Cesta na sever. Kniha je o vztahu matky a jejích dvou dcer, o porozumění a sblížení. Doporučuji.

Lucie Pechová

Naposledy jsem četla Annu Frankovou, byl to její deník a četla jsem ji už potřetí.

Ridina Ahmedová

Kniha se jmenuje Inkognito aneb tajný život mozku. Autor knihy je David Ea-

gleman. A je to fascinující vhled do toho, jak funguje mozek. Vřele doporučuji.

Daniela Hanáková

Naposledy jsem četla a vlastně stále čtu, nebo-li studuji, Principy zdravého pohybu od Lenky Oravcové. O čem kniha je, obsahuje její název.

Mona Kokyová

Čtu kuchařku z roku 1881, tak se jen dívím, co bylo dříve tak běžné a dostupné.

připravila Veronika Kačová

Dokončení ze str. 1

když mají podpořit romské kandidáty. Svůj hlas nedají ani jim, údajně proto, že nevěří, že Romové by mohli něco změnit. Osobně si ale myslím, že jen lícují. Volit nejdou proto, že nedopřejí svým romským zástupcům společenský ani ekonomický úspěch. Romští voliči, až na pár výjimek, se ani nechtějí veřejně angažovat, i když správa věci veřejných se jich týká nejvíc. Někteří ani nevědí, jak na to, žijí pod nátlakem politiky, občanů i státu a v tomto systému se učí existovat, ne však žít. Myslím si, že Romové si mohou za to sami. Většinu z nich nezajímá budoucnost, žijí si svůj vlastní život a změnu chtějí jen ke svému prospěchu, nikoliv k prospěchu všech. K tomu mnozí romští občané ještě nedospěli a myslím si, že už ani nedospějí. Tvorba zákonů i jejich reformy vytlačily Romy ze společnosti a Romové už nemají pro stát žádnou cenu. Stát už nestojí ani o jejich manuální pracovní sílu. Je ale zajímavé, že Romové jako produkt mají velkou cenu pro etnobyznys.

Tedy, naskytá se otázka, kam jsme za třicet let dospěli a kolik romských životů muselo vyhasnout, abychom se stali nepříznivými občany? Revoluční ideály Romů, to byly jen emoční projevy, které se nenaplnily i vinou samotných Romů. Začalo to už v Občanském fóru, kde polistopadovou parlamentní politiku tvořili i Romové. Romové tedy v parlamentu už byli, ale nevyužili možnost kandidovat v prvních svobodných volbách v nově vzniklých českých politických stranách. Ladislav Body tak učinil a stal se poslancem České národní rady a poslanecké sněmovny za KSČ, respektive za KSČM. Naskytá se tedy i otázka: Mají na svědomí životy Romů i naši romští politici? Nedovolím si morálně soudit naše politiky, ale s jistotou mohu říct, že za dnešní stav Romů nesou největší vinu samotní Romové. V roce 1992 v posledních společných volbách kandidovala i romská politická strana ROI. Získala 0,26 % hlasu, a z toho je víc než jasné, že Romové ji nevolili. Dnes Romo-

vé obviňují kde koho, vynášejí morální soudy nad romskými politiky a jejich protivníky se stávají i ti, kteří si dovoli konstruktivně zkritizovat jejich postoj k občanskému i veřejnému životu. Vztahy ve společnosti se vyostřily, voliči soudí své zvolené politiky a projevy rasismu se staly další společenskou normou. Romové v tomto chaosu zůstali sami, mnozí se s tím ale nesmířili, emigrovali do ciziny a tam jejich děti studují, nebo už vystudovaly.

Zbývá mi ještě zhodnotit, zda revoluce naplnila naše cíle. Bez obav bych mohl říct, ano, máme se líp. Svobodně cestujeme po světě, naše demokracie ale poskytla prostor i rasismu a diskriminaci. Revoluce otevřela cestu i zákonem podporovaným negativním společenským jevům. Stoupající životní úroveň přinesla Romům chudobu, proměněnou v ekonomický produkt. Máme špatnou demokracii, nebo špatné politiky? Máme svobodu a lidi stávkují. Kdo za to může? No, přece my, svobodní občané.

Gejza Horváth

Romistika po dvou letech opět na „Karlovc“

Po dvou letech se na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy opět otevírá obor romistika. Nabízí jej Katedra středoevropských studií pod názvem Středoevropská studia: Romistika.

Romistika má jako obor na FF UK již téměř třicetiletou tradici. Studium nabízí vhled do jazykových, sociokulturních a historických realit romských komunit zejména v česko-slovenském prostoru a zprostředkovává vědomosti o tématech souvisejících s aktuálně řešenými otázkami Romů u nás i ve světě. Absolventi romistiky pak působí nejčastěji v rámci neziskového sektoru, v médiích i ve státní správě. „Romové žijí ve většině evropských zemí a jsou součástí evropského kulturního prostředí po více než šest století. Je chybou spojovat romské téma jen se sociální tematikou. Proto předmět studia představujeme z mnoha různých úhlů pohledu, včetně perspektivy samotných Romů. Ke studiu bychom rádi přivítali jednak studenty z romských rodin, kterým umožňujeme zasadit svou rodinnou historii a životní zkušenost do širších kontextů, tak také studenty z neromského prostředí, kterým studium kromě jiného může zprostředkovat jedinečnou zkušenost menšinové jinakosti,“ říká

vedoucí Semináře romistiky KSES FFUK Helena Sadílková, Ph.D.

Romistika na Katedře středoevropských studií je unikátním oborem v České republice a představuje jeden z mála takto koncipovaných oborů na světě. Kromě možnosti nahlédnout romskou historii a kulturu i vztah k nim ze strany státu a společnosti v širokých souvislostech studium nabízí také unikátní příležitost osvojit si romský jazyk. Rodilým mluvčím romštiny poskytne přehled o struktuře jejich mateřštiny a možnost uplatnit se např. v roli překladatelů či učitelů romštiny. „Romština je největším menšinovým jazykem Evropy. Jen na území bývalého Československa má statisíce mluvčích a je nedílnou součástí kulturního a jazykového dědictví našeho regionu,“ uvádí Michael Beníšek, Ph.D., jeden z vyučujících romštiny. „Některé vysoké školy u nás i ve světě nabízejí základní jazykový kurz nebo úvod do romských realit, případně při výuce čerpají z romistických výzkumů. Na romistice v Praze se ale studenti naučí romštinu dokonale,“ dodává k unikátnosti oboru Pavel Kubaník, Ph.D., další z vyučujících oboru.

Romistiku lze studovat jako samostatný obor, ale také v kombinaci s dalšími obory, které se na pražské

filozofické fakultě vyučují. „Jelikož spolupracujeme i s dalšími zahraničními univerzitními pracovišti, zaměřenými na studium romského jazyka a realit, mají studenti v současnosti možnost vycestovat například do Budapešti, Helsinek nebo Stockholmu, a získat tak nejen cennou zkušenost studia v zahraničí, ale také načerpat přímé informace o životě, historii a dialektch Romů žijících v dalších evropských zemích,“ říká Markéta Hajská Ph.D., která má na starosti mezinárodní projekt, v rámci kterého se tyto zahraniční pobyty realizují.

Co dalšího obor romistika na KSES FFUK nabízí? „Romistika je malý obor. Studenti z různých ročníků se navzájem znají, jsou v kontaktu s pedagogy, a to nejenom během hodin. Učitelé vedle výuky pracují na výzkumech různého druhu a studenti mají možnost se jich pod jejich vedením účastnit. Takto jsem se během studia dostal mezi Romy v České republice, na Slovensku, v Anglii nebo v Polsku,“ říká o studiu romistiky její absolvent Jan Ort, který nyní pokračuje ve studiu jako student doktorského programu.

Přihlášky na obor Středoevropská studia: Romistika je možné podávat až do konce února 2020.

Helena Sadílková

komentář

Prezentace Romů v médiích

TOMÁŠ ŠČUKA

Blíží se konec roku, tedy vhodný moment, kdy můžeme hodnotit některé otázky související se společenským postavením Romů. V posledních 12 měsících přicházely ve vztahu k romské menšině pozitivní i negativní události. Jak bývá pravidlem, radostných zpráv jsme v hlavních sdělovacích prostředcích moc neviděli. O těch se široká romská i neromská veřejnost dovídá zejména prostřednictvím serveru Romea a následně na sociálních sítích. V tištěné podobě tu pak máme romský čtrnáctideník Romano hangos, který také informuje své odběratele. Bohužel, mainstreamová média obvykle ukazují veřejnosti pouze vybraná sociální témata podporující negativní společenský diskurs k této národnostní menšině. Tento omezený pohled ve veřejném prostoru přitom vědomě vytváří další bariéry bližšího poznání a lepšího mezilidského soužití.

Ve srovnání se situací v 90. letech je dnešní prezentace Romů v médiích jednoznačně slabší. V minulosti vysílala Česká televize například pořad Romale, a to každý týden. K těmto otázkám bylo také více prostoru v debatách, diskuzích, v nichž byli účastní romští politici a aktivisté. Šlo tak o důležité mezníky romské občanské společnosti, o které se zasadila. Docházelo totiž k pravidelnému informování o romském dění v České republice. To se o dnešní době říci nedá! A občasná témata například v kontroverzním televizním pořadu Máte slovo uvedený rozdíl jen potvrzují. Zde mám navíc pocit, že je záměrně nabízen prostor k diskusi mediálně méně zdatným hostům. Divák se pak jen usvědčí ve svém stereotypním pohledu vůči Romům. Jednoduše tu dlouhodobě chybí vůle samotných médií pracovat s těmito ožehavými tématy objektivně, se snahou bourat jisté předsudky a mýty.

To ovšem platí i pro aktivní romskou část občanské společnosti. Integrace Romů se za poslední roky stala celospolečenským problémem, na jehož řešení se podílí čím dál více subjektů, aktérů či individualistů. Mimo to přichází každoročně na podporu integrace romské menšiny obrovský tok finančních prostředků. Podtrženo sečteno, v roce 2019 se situace Romů ve společnosti viditelně nelepšší. Máme více než 600 sociálně vyloučených lokalit, segregace ve školství i bydlení je stále legitimní a rostoucí anticiganismus je ve společnosti dlouhodobě přehlížen.

Na základě výše uvedených skutečností jsem přesvědčen, že tento zhoršující se společenský trend zasluhuje širší pozornost. A to zejména ve sdělovacích prostředcích. Obrovský potenciál vzdělaných romských expertů, kteří mají co k daným oblastem říci, totiž není využit. Rostoucí vzdělání mladé generace může společně s vlivnými aktéry vytvořit mediálně zdatné rétory, komentátory, jež budou odborně a důstojně prezentovat vybrané problematiky, ale také samotnou romskou menšinu. V časech, kdy politika extremismu a populismu funguje na občany jako jakási droga naděje, je prezentace Romů v hlavních médiích více než žádoucí.

Optimisticky věřím, že se dá tento stav věcí společným úsilím nás všech změnit. Prosociální přístup mnoha pro-romských, ale i romských organizací důležitost mediální prezentace řadu let upozaduje. V následujícím roce můžeme této výzvě společně čelit.

Paříkeras.

Koncert perské a španělské hudby – Shabab Tolouie v Novém Jičíně

V pátek 29. 11. ve 20 hodin se v klubu Galerka v Novém Jičíně konal koncert slavného charismatického hudebníka Shababa Tolouie, iránského skladatele, fúzisty, kytaristy a zpěváka. Jeho styl hudby je vyjádření fúze „Peršan a Flamenco“. Je to jeho vlastní spojení jakéhokoli etnického hudebního stylu se španělským flamencem. Publikum si odneslo z koncertu skvělou náladu. Shahab Tolouie ovládá také různé tradiční perské nástroje – setar, tanbour, delroba, laud, daf, dammam. Páteční večer patřil kytarě a jeho nekonečnému hlasu, který publikum zavedl až do jeho země. Jeho neskutečný hudební a hlasový projev se vryl všem do paměti. Myslím, že při některých skladbách vyrazil lidem dech a někoho i mrazilo. Dlouho jsem nezažila tak krásný pocit z koncertu v našem malém městě. Děkuji moc pořadatelům akce.

„Hudba je společným jazykem a prvkem, který spojuje všechny lidi, národy a rasy dohromady bez hranic. Hudebníci jsou občany světa bez hranic a vytvářejí nejlepší způsob vyjádření bez boje. Toto jsou dary, které nám hudba přináší.“

Shabab Tolouie
Veronika Kačová

**Chcete přispívat na naše anketní stránky?
Ozvěte se šéfredaktorovi na
romanohangos@gmail.com**

Zdeněk Guži: Ze slovenské osady přes armádu k ROI

Zdeněk Guži vyrůstal v osadě na Slovensku a ve Zvolenu se vyučil elektrikářem. Po dokončení základní vojenské služby dostal nabídku, aby v armádě zůstal. Nakonec jako voják strávil velkou část života. Během práce u armády si dodělal nejprve maturitu a následně i vysokou školu. Zlom pro něj představoval rok 1989, kdy založil lokální pobočku Romské občanské iniciativy (ROI) a nakonec se za Občanské fórum dostal jako poslanec do České národní poslanecké rady.

Zdeněk Guži se narodil roku 1949 v Brně, kde jeho rodiče pracovali. Přibližně v jednom roce jeho života se vrátili na Slovensko do osady v obci Súdovce, okres Krupina. V následujících letech se do rodiny narodilo osm dalších sourozenců. Otec pracoval mimo Súdovce a domů se vracel až večer, a tak měl Zdeněk na starosti vypravování sourozenců do školy a pomoc matce. Sám navštěvoval do 5. třídy základní školu přímo v Súdovcích, ale od druhého stupně dojížděl do obce Hontianské Moravce: „Dojížděli jsme autobusem a někdy jsme chodili pěšky, tak abychom do školy přišli včas. To když nebyly peníze na autobus. Zejména když bylo léto, tak nám to nevadilo.“

Gužihovi rodiče si velmi dobře uvědomovali důležitost vzdělání, a tak po ukončení základní školy nastoupil Zdeněk na střední odborné učiliště, obor elektrikář do Zvolena, kde bydlel společně se svým kamarádem na internátě. Ačkoliv se později jeho kariéra ubírala jiným směrem, dodnes děkuje svému otci, že mu umožnil vystudovat. Navíc vyučení mu patrně otevřelo i dveře k práci a možnému postupu v armádě.

V roce 1969 Zdeněk Guži narukoval do Havlíčkova Brodu k vrtulníkové letce. Začínal jako operátor na věži a později se z něho stal pomocník řídící letovou zónu. V době základní vojenské služby byl již ženatý a s manželkou čekali rodinu. Otázka materiálního zabezpečení a vlastního bydlení se pro něho stala aktuální. A tak když přišla nabídka, že by mohl zůstat další tři roky v armádě, neváhal. Zástupce velitele vyřídil vše potřebné ve Zvolenu a Guži se i s manželkou a synem usadil v Havlíčkově Brodě, kde dostali byt. Svou profesionální kariéru u armády začal jako četař, ale brzy prošel kurzem a stal se výkonným praporčíkem pro rotu. V této pozici se staral o její potřeby, materiální zajištění apod.

Po třech letech přišla další nabídka na dalších pět let. I tu uvítal a přijal. Ve svém zaměření zůstával u letectva, i když se jeho hodnosti i vzdělání postupně zvyšovaly. Nejprve si na Střední vojensko-ekonomické škole v Žilině dodělal maturitu a posléze nastoupil na Pedagogickou fakultu nitranské univerzity. Z výkonného praporčíka se stal poručíkem, rotným, rotmistrem. Ještě jako poručík se dostal k přípravě pro piloty a padákové službě: „Rád jsem se chodil dívat na kolegu, který tam byl, a na seskoky padákem, tak jsem o to požádal. Prodělal jsem v Malackách výcvik na přípravu. Tam jsem taky udělal první seskoky. A tam mě to tak chytlo. Mám 1300 seskoků. A abych se i po této stránce zdoko-

naloval, musel jsem absolvovat některé dané seskoky. Seskok do vody, za tmy, za šera, do sněhu, do hor. To všechno jsem musel absolvovat, abych byl lepší a lepší.“

Po celý svůj život se Zdeněk Guži cítil být Romem, a ačkoliv podle jeho slov nebyla tenkrát u armády taková diskriminace, často se setkával s tím, že na něj ostatní zpočátku pohlíželi skrz prsty. To však byl pro něj hnací motor: „Já jsem se však nedal a řekl jsem si: Když jsem Rom, tak vám ukážu, že i Rom to dokáže. Že to není problém, že to je v tom člověku, který dokáže tyhle věci překonat, uběhnout, udělat kliky, shyby, posilovat atd. A tam se potom nebere rozdíl, jestli jsi bílý nebo černý. Umíš, tak seš dobře!“ A díky jeho snaze, znalostem a dovednostem ostatní věděli, že se na něj mohou spolehnout.

V 70. a 80. letech se v ČSSR mezi Romy objevovaly tendence různého romského aktivismu, včetně Svažu Cikánů-Romů. Pro příslušníka armády bylo nepřijatelné, aby se zapojil do podobných hnutí, přesto se postupně angažoval alespoň v rámci svých možností. Protože hrál na kytaru, založil si kapelu, se kterou občas vystupoval. Toho si všiml jeden okresní sociální pracovník věnující se otázce Romů a oslovil ho, zda by mu občas nechtěl pomoci. Nabídku Zdeněk s nadšením přijal a společně začali objíždět okres. Tak Guži získal větší vhlad do dané problematiky. Viděl, že hlavními komplikacemi v životě místních Romů jsou především škola a ubytování a že právě v těchto oblastech je potřeba Romům pomoci.

Když přišel listopad 1989, Zdeněk pád komunistického režimu podporoval. V tu dobu již měl kontakty, a tak zavolał Emilovi Ščuko-

vi, že by se rád zapojil. Ten to uvítal a pozval ho na sjezd do Rokycan s tím, že by mohl přijet v uniformě. Na sjezdu ROI v Rokycanech měl Zdeněk nakonec i řeč, že přestože je voják, jako občan se do revoluce zapojuje a vítá tuto změnu. „Tam jsem viděl to otevřené občanství pro každého. Bez rozdílu názorů. Prostě jsem občan a chci pro to něco udělat.“

Jak sám říká, do té doby se o politiku příliš nezajímal, ale nyní se mu otevřely oči. Viděl, že přišla příležitost, jak Romům pomoci. Jeho cesta k politice však nebyla bez úskalí. Někteří jeho kolegové z armády s jeho počínáním nesoehlasili, přestali ho zdravít, nebo dokonce přecházeli na druhou stranu silnice. Gužihovi to neodradilo. Naopak si o to více uvědomil, že i přes všechny frčky a vzdělání je Rom z osady: „Teď mám šanci pro Romy něco udělat. A pokud to neudělám, tak potom asi nejsem Rom. A proto jsem do toho šel.“

Po rokycanském sjezdu ROI a návštěvě u Emila Ščuky a Jana Rusenka si uvědomil, že je třeba, aby ROI měla větší lokální podporu. Proto se rozhodl zřídit okresní pobočku ROI v Havlíčkově Brodě. Věděl, že v okolí je mnoho Romů, kteří by se rádi nějak aktivně zapojili, ale nemají tušení jak na to. Díky aktivitám s okresním pracovníkem během předešlých let ho velká část rodin již znala. V rámci okresního Občanského fóra se dal dohromady s panem Dzurkem a společně začali objíždět jednotlivé rodiny. Pro zájemce poté uspořádali setkání v restauraci u Karla IV. Jejich hlavním záměrem bylo dát lidem dohromady a říci jim: „Tohle se stalo a tohle vzniklo. Vidíte to v televizi, slyšíte to v rádiu. Je na vás, jestli se do toho

zapojíte nebo ne. Ale podle mého názoru je to šance, jak všechno to, co jsme si před tím říkali (špatné bydlení, škola, zvláštní školy a tak), můžeme odstranit a společně dokázat, že to půjde k lepšímu.“

Po schůzce pak znovu obešli rodiny a s těmi, kteří se chtěli zapojit, založili okresní pobočku ROI. Začali se pravidelně scházet, vytvořili program týkající se nejpálčivěj-

ších témat a postupně pracovali na konkrétních návrzích. Zdeněk Guži byl navržen na předsedu a zároveň zastával funkci vyslance okresní pobočky k hlavnímu vedení ROI v Praze. Jedním z jejich úspěchů bylo získání pěti nových bytů. Radnice původně chtěla romské rodiny sestěhovat do jednoho domu, ale členové oblastní ROI byli striktně proti. Dokonce řekli, že v tom případě o byty nestojí, ale nabídli, že pokud budou v různých domech, dají jim návrh na konkrétní rodiny a také která půjde do jakého bytu. Radnice souhlasila a dala k dispozici pět bytů v rámci jednoho sídliště.

Gužihova politická kariéra ale nekončila oblastní pobočkou ROI. Pod záštitou Občanského fóra se dostal na kandidátku do České národní poslanecké rady. Spolu s ním se nakonec do Poslanecké rady dostali například i Ondřej Giňa, Karel Holomek a Dezider Balog. Klub v rámci ROI založit nemohli, ale byli v komisi pro řešení příslušných otázek v rámci republiky. Na prosazování zájmu Romů však byla podle Gužihovi do značné míry příliš hektická doba: „Tenkrát se musely přijímat jiné zákony, předělávat, demontovat staré zákony atd. Takže našim cílem tenkrát bylo dostat do Ústavy národnostní menšinu romskou. A to se podařilo.“

Jako poslanci za kraj se Gužim také podařilo prosadit rekonstrukci nemocnice v Havlíčkově Brodě. Nicméně jeho mandát skončil roku 1992. Do dalších voleb se ROI rozhodla sestavit vlastní kandidátku, ale nepodařilo se jí uspět. Zdeněk Guži však zůstal aktivní i v následujících letech a spolupracoval s několika politickými stranami jako například KDU-ČSL a Stranou Zelených.

Jana Hejkrliková ml.
vyprávění pro Pamět Romů
zachytil Jan Ort

Zleva Gejza Orlet, Zdeněk Guži a Tony Lagryn. Ústředí ROI v Praze, začátek 90. let.

Zdeněk Guži (vpravo dole) na vojenské škole v Žilině. Rok 1988.

O Z. Guži: Khatar slovačiko romano gav prekal e armada andre ROI

O Zdeňkus Guži bariľa andro romano gav pre Slovensko the andre Zvolena sikhľiľa avri sar elektrifikaris. Sar has ko slugadža, ta les mangle, či na kamel te ačhel andre armada. Paľis has but berš paš o slugadža. Sar andre armada kerelas e buti, ta peske paš oda kerďa peršo e maturita u paľis the bari škola. Nevipen andre leskero dživipen and'a o berš 1989, akor thoďa pro pindre lokalno Romane manušengeri inicijativa (ROI) pobočka the pro agor tel o Občansko fórum has sar o zaačhado andre Česká národní poslanecká rada.

O Zdeněk Guži uliľa andro berš 1949 Bernate, kaj kerenas buti leskeri daj the o dad. Sar leske has vaj jekh berš, gejlje pale pre Slovensko andro romano gav andro gav Súdovce, koterošno than Krupina. Paľis has leskera da the le dades mek aver ocho čhavore. O dad kerelas andre aver foros u avelas khere ča raťi, ta o Zdeňkus bajinelas pal cikneder čhavore u šegitinelas la dake. Jov korkoro phirelas andro pandžto trijeda pre zakladno škola andro Súdovce. Sar has phureder, ta phirelas imar andre škola ko Hontianske Moravce: „Phirahas le autobusiha u te na has o love, ta varekana džahas pro pindre, te kama-has te avel, sar kampelas, andre škola. Sar has o ňilaj, ta oda has mišto.“

Le Gužiskeri daj the o dad džanenas, hoj e škola hin igen angľuňi, ta les dine pal e zakladno škola te sikhľuveľ pro „střední odborné učiliště“ sar elektrifikaris andre Zvolena. Odoj bešelas peskere amaleha pro internatos. The avka, hoj paľis leskeri karijera džalas avre dromeha, paľikerel le dadeske, hoj les dine te študinel. Upreder leske e škola paľis phundraďa o vudar kije buti andre armada the feder buti akero postoss.

Andro berš 1969 geľas kijo slugadža andro foros Havlíčkův Brod u dine les kije vrtulnikovo letka. Peršo kerelas operatoris pre veža the paľis has paš o vast sar pomocňikos andre „řídící letová zóna“. Sar has slugadžis, ta imar iľa vera la romňaha the užarenas čhavoro. Pal soste dživena the kaj bešena, leske has but pro jilo. Ta kana leske phende, hoj šaj ačhel mek trin berš andre armada, ta has rado. O zaačhado vaš o veliteľis leske kerďa o ľila andre Zvolena u o Guži la romňaha the le čhavoreha chudle o kher andro Havlíčkův Brod. Peskeri profesionálny karijera paš e armada chudľa sar četaris, maj kerďa o kurzos the kerelas sar „výkonný praporčík pro rotu.“ Kerelas sa, so kampelas predal e rota.

Pal o trin berš leske phende, hoj te kamel, šaj ačhel mek aver pandž berš. O Zdeňkus Guži has rado. Ačholas paš o „lectectvo“, no leskero džanihen the o hodnost'i has furt bareder. Kerďa peske pre Maškarutňi vojensko-ekonomicko škola Žilinate e maturita u paľis geľja pre Pedagogicko fakulta nitransko univerzita. Le praporčíkostar has poručikos, rotno, rotmistros the avka dureder. Mek sar poručikos pes dochudľa kijo vicvikos, so kerenas o pilota the kije padakovo služba: „Igen rado phiravas te dikhel pro

miro amalis, savo odoj has, the sar džanas tele le padakenca, ta mangľom man odoj. Dine man andro Malacky, kaj kerenas o vicvikos. Odoj chudľom te chuťkerel le padakoha. Oda pes mange but pačisaloľas. Hin man 1300 chuťibena le padakoha. Kaj kada mek feder te džanav, kampľa mange te kerel špeciálny chuťibena le padakoha. Andro paňi, sar has šižitno, te na has mišto te dikhel, andro jiv, andro bare bara/hori. Kada savoro, te avav feder the feder.“

Calo dživipen pes o Zdeňkus Guži šunelas sar Rom the sar phenel, akor andre armada e diskriminacija na has, the avka pre leste varesave manuša na dikhenas mišto.

Oda leske has jekh u mek sas olestar zoraleder: „Me sa ľikerdom, phenom mange: Te som Rom, ta the avka tumenge sikhavava, hoj the o Rom oda džanela te kerel. Hoj oda džal, te o manuš kamel, u džala dureder, džanela te denašel, te kerel o kliki, shibi, bararela peskeri zor, the aver. Paľis imar ňiko na dikhel či sal parno, abo kalo. Džanes, ta sal lačho!“ Te lenge kada savoro sikhadľa, ta imar džanenas, hoj leske šaj paťan.

Sar has 70.–80. berša, ta andre ČSSR maškar o Roma has ajso uprehazdľipen, akor oda has the o Svazos le Romengero (SCR). O manuša andre armada našt'i ňič andre kajse sgeľipena kerenas. O Zdeňkus kerelas choc ča vareso andro romano uprehazdľipen. Bašavelas pre gitara, ta peske kerďa e kapela u varekana laha bašavelas. Dikhľa les jekh manuš khatar o sociálny odboris, savo kerelas maškar o Roma, u phučľa lestar, či leske našt'i varekana šegitinel la butaha. O Zdeňkus Guži has but lošalo. Chudle jekhetanes te phirel pal o okresis. Avka jov buter prindžardľa pal kaja problematika. Dikhľa, hoj nekbuter kampf le Romenca te kerel buti te džal pal o školi the pal o khera. Hoj lenge kampf oleha te šegitinel.

Sar avľa o novembris 1989, ta has o Zdeňkus rado. Akor prindžarelas buter romane manušen, ta vičindľa le Emiliske Ščukoske, hoj kamel tiš vareso te kerel. Jov has rado the vičindľa les pro sgeľipen andro Rokycany, u kamelas, te avel urdo andre uňiforma. Pro sgeľipen paľis o Guži vakerelas. Phendľa odoj, hoj the te hino slugadžis, kamel tiš vareso te kerel, bo hino rado, hoj o režimos peľja. „Odoj dikhľom o drom perdal sako manuš. Sako šaj diňa peskeri god'i. Som manuš, savo bešel andre aja them u kamav vareso te kerel.“

Sar korkoro phenel, dži akor pal e politika na bajinelas, no kadaj phundraďa o jakha. Dikhľa, hoj akana šaj le Romenge šegitinel. Aľe na džalas oda lokes. Varesave manuša andre armada leha imar na kamenas te vakerel, leske oda has jekh. Džanelas, hoj o frčki the o školi lestar na kerde avre manušes, hoj hino o Rom khatar romano gav: „Akana šaj predal o Roma vareso kerav. Te oda na kerava, ta talam na som Rom. Vašoda oda kamavas te kerel.“ Pal o rokycansko sgeľipen the sar has kijo Emil

Ščuka the dikhľa pes le Jančuha Rusenkoha, ta džanelas, hoj kampf, te la ROI Prahate hin the lokalno zaačhiben. Kerďa akor koterošňi ROI andro Havlíčkův Brod.

Džanelas, hoj odoj hin but Roma, save bi kamenas tiš vareso te kerel, no na džanen sar. Sar kerelas le manušeha khatar o sociálny odboris, ta les imar o manuša prindžarenas. Has odoj o koterošno Občanské fórum u odoj has o Rom o Dzurko. Chudle jekhetanes te phirel pal romane familiji. Predal o Roma kerde o sgeľipen andre reštauracija Karel IV. the kamenas lenge te phenel: „Ačhiľa pes kada the akana hin kajso nevo jekhetanihen. Dikhen oda andre televizija, šunen andro radijovos. Akana tiš vareso šaj keren, te kamenas. Sar kamenas. Me phenav, hoj oda hin e šancija, sar savoro pal soste dahas e duma (nalačho bešt'ipen, o školi, špeciálny školi the aver) šaj visaras u jekhetanes, šaj sikhavas, hoj oda ela feder.“

Pal o sgeľipen pale gele kijo familiji u le manušenca, save kamenas, thode pro pindre koterošňi ROI. Phirenas pro sgeľipena, kerde o programos nekphareder phučibnenca u polokes chudle te kerel e buti, te hin sa feder. Le Zdeňkus thode o manuša sar šerales u paš oda has sar koterošno bičhado paš o vast la Prahakera ROI. Jekh lengeri lačhi buti has, hoj chudle pandž khera. O foros kamelas le Romen te thovel te bešel andre jekh kher, no e koterošňi ROI kada na kamelas. Phende akor, hoj te oda kerela o foros, ta o khera na kamen. Tiš phende, te le Romen na thovena te bešel jekhetanes, ta jon korkore kidenav avri, kaj save Romen te den te bešel. Paľis o foros phendľa, hoj oda kerena, sar kamen jon, u diňa pandž khera pro jekh sidliskos.

Le Gužiskero politicko karijera na agorisalľiľa andre koterošňi ROI. Tel Občanské fórum pes dochudľa pre kandidatka andre Čechiko národní poslanecko rada. Jekhetanes leha odoj has the o Ondřejis Giňa, o Karel Holomek, the o Dezider Balog. Našt'i kerde o klubos andre ROI, aľe has andre komisija, savi ala phučibena dikhelas andre calo republika. Te kerel vareso buter perdal o Roma, akor na džalas, bo sar phenel o Guži, akor has but aver buti: „Kampelas te dikhel neve zakoni, te prekerel o zakoni, save has, te demontinel purane zakoni, the aver. Ta amen kamahas, te hin andre Ústava sar národnostní menšina the e romaňi nacija. Oda akor kerďam.“ Sar zaačhado o Zdeňkus Guži tiš kerďa bari buti andre oda, te hin kerďi e rekonstrukcija andre špitala andro Havlíčkův Brod. Oda pes tiš kerďa. Leskero mandatos agorisalľiľa andro berš 1992. Andro nevo volbi e ROI imar thoďa pengere kandidata, aľe na chudle ajci hangi, keci kampenas. O Zdeňkus Guži has dureder andre politika u kerelas buter politickone serenca, sar hin o KDU-ČSL, abo e Strana Zelených.

Jana Hejkrliková ml.

O vakeriben perdal

„Paměť Romů“ irinda o Jan Ort

Andre romaňi čhib prethoda e

Eva Danišová

Romské Vánoce

Blíží se nejkrásnější svátky v roce – vánoční svátky.

Před více než dvěma tisíci lety se narodil Ježíš, ve chlévě na slámě se zvířátky. V Betlémě těhotnou Panenku Marii a Jozefa nikdo nechtěl ubytovat, až se jich zželelo jednomu sedlákovi, který jim poskytl přístřeší a teplo chléva.

Romové jsou většinou věřící a uctívají Ježíše jako svého spasitele. Kdy si žili v tradičních romských osadách, neměli toho mnoho, i přesto si dokázali zpestřit tyto svátky. Po celý rok se na to připravovali, uklízeli svá skromná obydlí, upravovali okolí svého domku. Před Vánoci se pouštěli do bílení světnic a úklidu místností. Nejinak tomu bylo i u nás doma. Pomáhal jsem mámě natírat podlahy červenou a oranžovou barvou, aby bylo veselo. Na Štědrý den začalo sněžit, to byla pohádka, ne jako tomu je dnes. Těšili jsme se ne z dárků – ty jsme nedostávali, ale z dobrého jídla a že se k nám sejde rodina nebo my půjdeme k nim na návštěvu. Vzpomínám si na babičku, ta k nám každým rokem večer na Štědrý den přišla vínšovat. Dřív než vstoupila, zazpívala Narodil se Kristus Pán a pak otevřela dveře a vešla do místnosti. Bylo to krásné, můj táta plakal radostí, měl svou maminku moc rád.

Já později, když nám máma zemřela pár dní před Vánoci, jsem tyto svátky neslavil, bylo mi líto, že nám maminka odešla. Ale později jsem si uvědomil, že život jde dál a mám své děti a Vánoce jsou především kvůli nim. Celá rodina jsme se sešli, měli jsme se rádi, nehonili jsme se za drahými dárky, tenkrát jsme si ani dárky nedávali. Největším darem byla u nás i u většiny Romů rodina, že je zdravá a šťastná.

Dnes jsem osminásobným dědečkem, mám svá vnoučata moc rád a přejí, a nejen jim, všem dobrým lidem bez rozdílu Požehnané vánoční svátky, lásku, zdraví a štěstí.

Jan Horváth

Romaňi Karačoňa

Polokes avel nekšukareder inepa beršeste – karačoňakeri inepa.

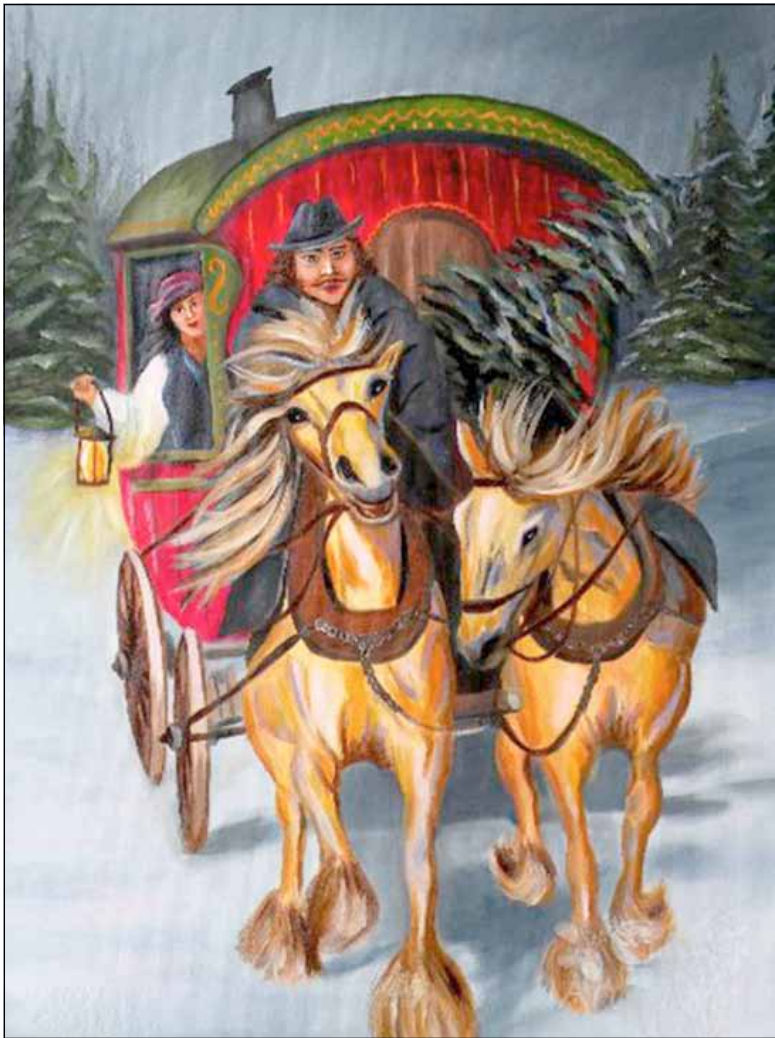
Anglo buter sar duj ezera berš uliľa o Jezus, pre khas maškar o džviri. Andro Betlemos la khabňa Maria the le Jozef ňiko na kamelas te lel ke peste, kim jekh chulajis len diňas than the paťiv.

O Roma buter paťan le Devles, the den paťiv le Jezus sar peskero spasitelis. Varekana dživenas andro romane gava, nasas len but, takoj kerenas peske lačhi inepa. Calo berš pes richtinenas, žužarenas peske o kherora, avri paš o kher. Angle Karačoňa paňarenas o khera, avka sas the ke amende. Šigitinavas la dake te makhel o dili la loľa the oranžovo farbaha, kaj te el vešelo. Pre Viľija delas o jiv, sas oda sar paramisi, na sar adadives. Lošanahas na hoj chudaha o darunki, aľe palo lačho chaben, hoj avela ke amende amari famel'ija. Leperav pre miri baba, joj sako berš avelas ke amende te vinšinel. Anglal sar avil'as andre, ta chudľas te giľavel Uľil'as o Jezus u paľis phundraďa o vudar u avil'as andre. Sas oda šukar, miro dad rovelas, peskera da igen kamelas.

Me dureder, sar amari daj muľas angle Karačoňa, kala inepa na ľikravas, ehas mange phares. Dureder mange iľom andro šero, hoj hin man čhavore u e Karačoňa hin perdal lende. Calí fajta pes zgeľam, kamahas jekh avres, na denašahas palo kuč darunki, varekana aňi nachudahas darunki. Nekbareder darunkos sas maškar o Roma e famel'ija, hoj hiňi sasťi the bachtaľi.

Adadives som ochtovar papus, mire vnuken kamav igen, na ča lenge, the savore lačhe manušenge mangav Devleskeri Karačoňa, kamiben, sasťipen the bacht.

Jan Horváth

ilustrace: Lora Duguay

Vakeren romanes

Polokes avel e Karačoňa.	Přicházejí Vánoce.
Bari inepa, kana uliřas o Ježíš.	Veliký svátek, kdy se narodil Ježíš.
amaro baro Del	náš veliký Bůh
kamas Les	milujeme Ho
karačoňakero kašt	vánoční stromek
diňipena/darunki	dárky
Kamas jekh avres,	Máme se rádi,
la famel'ija, le dades, la da.	rodinu, otce a matku.
Bešas paš o skamind.	Sedíme u stolu.
Mangas amenge bacht sast'ipen.	Přejeme si štěstí, zdraví.
krumplešne šalata	bramborový salát
kerandutno mas	smažený řízek
takarto	holubky
ritaškiňi	závin
marik'ľa	koláče/placky
mačho	ryba
zumin	polévka
thard'i	pálenka
mol	víno
malna	limonáda
Bachta'i Karačoňa the nevo berš, Romale.	

Šťastné Vánoce a nový rok, Romové.

Janko Horváth

Kamiben andro geňiben

Zaujma andro geňiben man ehas, imar sar phiravas andre škola. Fasci-ňinenas man o farebne kipoca, the bare vakeribena le anglunen figuren. Paľis sar imar džanavas te ginel phareder lava, ta man e daj the o dad prihlašinde andre knihovna. But man oda bavinelas. Ginavas khatar čhavorengere knižki ži ko detektivki, the romani perdal o džuvľa. Pre Karačoňa furt rakhavas tel o stromos nevi knižka the pro narod'eňini tiž. Gi-navas vřadzi, kaj pes džalas. Somas andro geňiben but zakamaďi. Te ehas la knižka lačho ačhiben, ta ginavas he raťi tel e duchna, la baterkaha andro vast. Sar somas bari, ta ginavas he le ternenge phralenge pheňenge. Andro dživipen mange avenas o knižki khatar duchovno tematika (Kam tiro dživipen, The Secret, Štar dovakeribena he aver). Kada štilos mange but diňas, the dikhavas les rado, pokaľ napel'om pre kada, hoj man oda imar nabavinel. Andre sako knižka pes pisinelas furt koda isto. Ta mange phend'om, hoj kale knižki dava avre dženenge. Adaďives varekana džav andre knihovna abo andre sklepa, kaj pes bikinaven o knižki, the te pes mange varesavi pačisaľol, ta la mange rado cinav. Aľe imar nasom koda dženo, so paľal pro knižki, the gondol'inel peske, hoj andre knižka arakhel god'a pre varesavo problemos, savo pes leske ačhel. Ehin manuša, save pre kada but paľan, the duminen peske, hoj lenge e knižka dela varesavo navodos, sar bi majinenas te dživel. O knižki bi pes namajinenas te ačhol varesavi medicina pre tumaro problemos. Paš e knižka bi peske o manuš majinlas te odpočivinel the te mukhel savoro kavka. O knižki bi majine-nas te avel andro dživipen kavka, hoj lenca predživaha amaro volno časos.

Gondolinav mange, hoj ehin but lačhes, te le čhavorenge ginen imar sar hine ciknore. Te ľikerel le čhavoren kavka, hoj bi peske te rakhen drom andro geňiben. Te o čhavore naavena ľikerde andro geňiben, ta nagine-na. O geňiben šegetinel le čhavorenge andro kada, hoj te aven jileskere. Sar o daja the dada le čhavorenge ginen, ta lenge den buter lava. O geňi-ben le čhavorenge, save džana andre škola, šegetinel feder te vakerel. O čhavore hem andro geňiben bi namajinenas te avel došilu.

O geňiben kerel feder god'i, zatradel zuňišagos, the stereotipi. Le kniž-kendar tumen nane chol'i, hine tuňo, abo varekana pro interentos džan tele te cirdel hjaba. Šegetinen andre empatija. O geňiben amendar kerel god'aveder manušen, o knižki amen džanen te zabavinel. Preačhuven te dikhel pro depresivne seriali lebo filmi, the chuden imar te ginel.

So šaj phenav pal o filmi, ta mange gondolinav, hoj pes le filmedar ačhuvel predal varekaste zavislost'a. Te dikhava pre kole nekcikneder, ta mange gondolinav, hoj sako daj the dad mukhen le čhavorenge, imar sar hine ciknore, čhavorenge animovane paramisa abo seriali, kaj dikhen akčno figuren abo šukar princezni, savi hiňi treba e Elsa abo pavučinovov murš, o Spiderman. Le čhavorenge pes mosaren o jakha, sar ehin oda but. Perdal dospele oda ehin o komedie, horori, abo tiž akčne filmi, kaj dikhen pherdo mariben the bengipen. Ačhiben, savo andro manuš kerel o adre-nalin. Andre kada svetos del e moderno technika hjaba, hoj tumenge šaj tele cirden pherdo filmi. Priperel pre kada, so sako manuš dikhel rado. Me korkori nasom the ňigda nasomas fanuškos andro filmi, aľe rado dikhav pro filmi, saven ehin duchovno the umelecko tematika. O manuš bi peske khatar filmi majinelas te lel vareso lačho.

Phares mange, hoj ehin čepo romane filmi. The te hine pro svetos, ta le manušenje but naphenen. Ehin oda furt oda isto. Nalačho ačhiben nane ňič, soske bi majinahas kale romane filmi te dikhel. Romane herca bi pes namajinenas te mukhel andre savore roli, peršes bi peske majinenas lačhes te rozginel. Te zaduminel pre kada, sar o filmes perdal o džene dičhuvel, vaš oda hoj naovlivňinena ča pes, aľe pherdo romanen he gadžikanen dže-nen.

Romane filmi:

Ružove sune	Kaľi mačka, parňi mačka
Ko pes daral, denašel	Gajdo dilo
Cigan	Drom avri
Roming	Marian
O Roma džan andro ňebos	

Veronika Kačová

Karačoňa pro burkos

Anglo bare berša dživelas andro them, so pes vičinelas Bafaľo, jekh šukar čhajori, e Julia. La čhajora ehas suno, hoj sar avela bari, ta džala te bešel andro them, kaj o manu-ša giľaven the khelen. Avela la baro kher, rom, but'i the paľis he čhavore. Muřšores the čhajora. Aľe na savo-re vakeribena hine bachtale. E Julia bariľas avri, o sune lake ačhile, the furt dživelas andre Bafaľo. Kerelas but'i andro foros, andro starožitnic-tvi, kaj prikerenas the vikupinenas o orici. E but'i dikhelas rado, choc kaj lake ehas čepo pot'imen. Džane-las lačhes te bikenavel.

O d'ivesa the o čhona denašenas, the e Julia, ehas oda varekana angle Karačoňa, našaďas e but'i. Ehas la igen pharo berš, muľas lake e pheň the o šogoris, starinelas pes vaš o duj lakre čhavore. Pal o čhavo Majľo, the e cikňi čhajori Megi, sa-vake ehas ča štar berš. He vaš kada ehas mek zoraľi, he te imar nabirin-las, furt ehas phaglejileskeri, nade-las pre peste te dičhol. Odpovedno-sťa pal peskri pheňakeri čhaj the pheňakero čhavo lake ehas sar per-šo andro dživipen. Vaš oda hoj pe-skra pheňake, the le šogoriske, tho-ďas vera, hoj len ľikerela, sar te bi oda avenas lakre čhavore. Avelas e Karačoňa, o manuša chudle te cina-vel the šadzi ehas karačoňakri at-mosfera. Le čhavoren ehas karačo-ňakre prazňini. O pheňakro čhavo, o Majľo pes la Juliaha but halasine-las, našťi pes dovakernas. Le Maj-ľo ehas peskro šero, the nekbuter leske chibinenas e daj the o dad, sako d'ives lendar leperelas. Vinšin-las peske, hoj imar te avel pal e Ka-račoňa. Koda d'ives raťi vareko dur-kindas pro vudar. Sar e Julia phun-draďas o vudar, andro kher avľas baro murš andro kalo gerekos the staďi. Naprindžarduno murš po-zdravindas la Julia zorale hangoha: „Lačho d'ives, Julio, vičinav pes Jo-sef, the anav tumenge izejišagos khatar tumaro papus. Avľom tumen savoren te vičinel ke amende andro foros te oslavinel e Karačoňa.“

O čhavore aňi nadžanenas, hoj len varesavo papus ehin. O murš di-ňas la Julia o letenki the rozlučin-ďas pes lenca, hoj pes pre lende len-gro papus but řešinel. Kamel lenge te del kole berša, sar ehas korkore. E Julia o letenki na liľas, diňas leske pale, the phend'as, hoj peske mek rozginela. Raťi sar imar o čhavore sovenas, e Julia leperelas pal savo-ro, so pes lake pal kajsi cikňi chviľa ačhiľas. Našaďas e but'i, nane len love, the akana perdal late terďol o drom pal varesavo papus, saves ňigda nadikhľas. Mangelas peskra pheňa le apsenca andro jakha, hoj lake te odmukhel, the šegetinel lake lačhes pes te rozginel. Andre kada peľas andro vudar somnakuňi obal-ka. Sar la e Julia vazdľas the phun-draďas, dikhľas hoj andre late ehin trin letenki. Asand'iľas the džane-las, hoj oda ehin lačhes. Zuňinem geľas te sovel.

Dujto d'ives savore trin džene, e Julia, o Majľo, the e cikňi Megi, paľarenas peskre kurfi, the gele an-dro foros, kaj te prindžaren peskre papus the te oslavinel o karačoňa-kre inepa. Dromeha dikhenas pro jiv, pro hed'i the údolí, pro belavo ňebos. Sar dikhle o baro burkos, so andre leste dživelas lengro papus, ehas prekvapimen, sar ehas baro the šukar. O burkos dičhuvelas sar kha-

tar paramisa. Sar te bi les imar va-rekaj dikhle. Sar avle andre, e chod-ba ehas caľi lesklo the navoskimen. E cikňi Megi peľas the savore asa-nas. E bari sala, kaj pes khelelas the kernas avri o plesi pre Karačoňa, dičhuvelas sar somnakuno than. Sa-voro ehas kavka žužo the lesklo. ňi-gda kajso šukariben e Julia aňi o čhave nadikhle. Andre cimra, kaj majinenas te bešel, ehas purane na-bitki, puraňi sofa učhard'i somnaku-ne baršoneha, the persko kobercos. Kada la Juliake kerďas bari rados-ťa, vaš oda hoj oda dičholas sar an-dre lakri but'i. Mušinde pes sig te ureľ, vaš oda hoj gele te dikhel le pa-pus, he jov ehas narado, sar avelas vareko nasig. E Julia le čhavorenca hem našťi rakhenas o vudar. Aľe rakhle, sig peske chudle te bešel the pozdravinde. Rakhiben le papuha ehas čeporo čudno. Ehas bi e farba, phuro, ehas les prisno muj. Le pa-pus ehas andro burkos porjadkos, the kamelas, hoj les savore te šunen. Furt kamelas te avel leskro čačipen. E cikňi Megi geľas pal leste the zo-rales les chudľas. ňiko oda nauža-relas, aľe sar pre lende dikhenas, sa-vorenge ehas asaben pro muj. Pro skamind ehas kerad'i hubovo zu-min, o pekiben pachinelas, sar te bi les ča akana ile avri khatar rura, the neodolatelno pacha khatar peko kachňi ehas perdal čhavore igen lačhi. Ehas but bokhale. Bara rado-sťaha pes mukhle andro chaben, sar te bi d'ivesa nachaľanas. Nane d'i-vos, vareso kavka lačho nechale olestar, sar lenge odgeľas e daj the o dad. Sar dochale, o papus purane hangoha phend'as: „O Del tumen ka-daj and'a, the kamav tumenge te phenel, hoj andro kher mušinel te avel porjadkos the cicho. Te na hoj tumenge džala andro šero, pre vare-soste te chudel, savoro mušinel te avel kavka, sar hin. The pre Kara-čoňa aňi but naleperen. Nadikhav la but rado. Nadikhav rado koda ne-porjadkos, savo pre Karačoňa ehin. Pherdo papira, bordel'is, the čačina, so perel tele pal o stromos. The o darki, save sikhaven o leperiben pro...“ O puro papus pes zarazin-ďas the nadophend'as o lav, polokes peskra kuľagaha odgeľas andre pe-skri komnata.

Le čhavage aňi la Juliake rado-sťa nakerďas. E cikňi Megi dikhe-las but rado e Karačoňa, the jov lake oda kamelas te lel. E Julia imar dža-nelas, hoj oda lenge naavela loko.

Le čhavorenge chibinelas o kara-čoňakero vod'i, the savoro, so paše kampol, te pekel o cukrovi, te kerel o stromos, te pratinel o cimri, the te cinavel o darki. Lerepenas pre pe-skri daj the dad, the nadžanenas peske te predstavinel, te bi pre Ka-račoňa avenas bibachtale. Mušine-nas kaleha vareso te kerel. Ta peske phende, hoj rodena andro calo bur-kos. Rozulavinde pes, the sako

geľas avres. E Julia geľas pro tarhos, hoj pal peskre posledne love cinela stromos, the le čhavage varesave cikne darki. Maškar oda o čhave rakhle pre pados bari krabica, the andre late pherdo fotki khatar le pa-puskri famil'ija. Ehas kodoj fotki, sar mek ehas o papus čhavoro, fot-ki, sar barolas. Dikhle, hoj pro fot-ki le papuha ehin mek jekh čhavo, chudenas pes the jekhetane asanas. Fotki, pre save sodujďžene džanas pro graja, viľinenas khatar lukos, the kerenas o stromos. O čhavore nadžanenas, hoj koda čhavo hino le papuskro phral, savo imar muľas. Ehas oda kada, so le papuske ehas furt pro jilo. Leperiben sar ehas čha-voro pre Karačoňa.

Maškar oda e Julia and'a khere o stromos, chudľas les polokes te zdobinel. Sar avle o čhavore pale an-dre cimra, the dikhle baro stromos, savo pachinelas pal o čačina, ehas bachtale, rozdenašte pes pal e Julia, the zorales la chudle, so duj lake pa-ľikerde. La pheňakro čhavo o Maj-ľo podiňas la Julia e krabica khatar pados, savi ňiko namajinlas te dikhel. Aľe jov oda kerďas the rakhľas andre pokladi. Pherdo šukar starožitne vjeci pre Karačoňa. Chudle len te thovel pro stromos. E cikňi Megi ľiľas andro vast posled-no ozdoba, ehas la ľol'i the parňi far-ba, the kamelas la te thovel pro stro-mos pro posledno than, kaj mek ňič nahas. Andre kada avľas andre ci-mra o chofamen papus the zorales phend'as: „So tumen trin kadaj ke-ren? Lačhes tumenge phend'om, hoj nakamav te kerel e Karačoňa, aňi hoj te keren o stromos.“ E cikňi Megi pes nadaralas, rozdenašľas pes ko peskro Papus the diňas leske andro vast ozdoba, savi kamelas te thovel pro stromos. O Papus pre late dikhel the phenel: „Khatar la iľal?“ E čhajori phend'as: „Rakhľom la pro pados, papu, andre bari krabica, so andre late ehas kale šukar ozdobi pre Karačoňa.“ Cikne vastenca sikhad'as pro stromos. O phuro rom pre late šukares dikhľas, e baňka leske diňas leperiben pre leskro čha-voripen, sar mek ehas peskre phra-leha, the chudľa te rovel.

E Julia, o Majľo, the e cikňi Megi les chudle the phuče lestar, soske kavka rovel. Phend'as: „Kofa baňka ehas mire phraleskri, savo imar mu-ľas, dikhahas but rado e Karačoňa. Me jekh baňka chudľom tiž, aľe phagerd'iľa mange, but vaš kada ro-vavas. Miro phral man diňas peskri. Vašoda ehin ča jekh. But mange les leperel, the ehin mange pal leste pharo.“ Ehas cicho, the khatar cimra džalas te šund'ol karačoňakre giľa. Paľis peske o papus ľiľas andro šero, hoj vod'i andre Karačoňa ehin the o leperibena, save varekana dukhan. E famil'ija ehin koda, so paše Kara-čoňa kampol. Ehas bachtalo vaš čhaskeri čhaj, čhaskero čhavo, saven chudelas, the jon les. Paľis calo rado chudľas te kerel o stromos, Thod'as kodoj posledno baňka, sava ehas pro stromos than.

Kerďas avri pre Karačoňa baro plesos, vičindas pherdo dženen, tiž le lavutaren, the phend'as le služeb-ňicenge, hoj te taven pherdo chaben. Peskre čhaskeri čhaj, the čhaskero čhavo diňas bari krabica, kaj rakhle šukar phurikane hrački. Savore ehas bachtale, the jekhetane peske kerde čarovno Karačoňa.

Veronika Kačová

Vánoce na hradě

Před dávnými lety žila v krajině Bařalo jedna krásná dívka jménem Julia. Dívka snila o tom, že až bude velká, odstěhuje se do dalekých krajin, kde lidé zpívají a tančují. Bude mít velký dům, manžela, práci a časem i děti. Chlapečka a děvčátko. Jenže ne všechny příběhy mají šťastný konec. Julia vyrostla, sny jí zůstaly a stále žila v Bařale. Pracovala v místním starožitnictví, kde opravují a vykupují hodinky. Práci milovala, i přes to, že neměla velký plat. Uměla vybrat pro každého to, co hledal. Byla velmi dobrá obchodnice.

Dny a měsíce utíkaly a Julia jednoho dne, bylo to v období, kdy se blížily Vánoce, ztratila zaměstnání. Měla těžký rok, přišla o sestru a švagra, starala se o jejich dvě děti. Chlapce Majla a malou holčičku Megi, které byly teprve čtyři roky. Přesto se nevzdávala, i když byla na pokraji svých sil a byla často zoufalá, nedávala to na sobě znát. Zodpovědnost za svou neteř a svého synovce měla na prvním místě v životě, protože své zesnulé sestře a švagrovi dala slib, že se o ně postará a bude je vychovávat, jako kdyby to byly její vlastní děti. Blížily se Vánoce, lidé začali nakupovat a všude vládla předvánoční atmosféra. Děti měly vánoční prázdniny. Synovec Majlo se s Julií často hádal, nedokázali se domluvit. Majlo měl svoji hlavu a nejvíce ze všeho mu chyběli rodiče, na které každý den vzpomínal. Přál si, aby už bylo po Vánocích. V ten den večer někdo zaklepal na dveře. Když Julia otevřela, uviděla vysokého pána v černém kabátě a v klobouku. Neznámý muž Julií pozdravil hlubokým hlasem: „Dobrý den, Julie, jmenuji se Josef a přináším vám vzkaz od vašeho dědečka. Přišel jsem vás všechny pozvat k nám do nedalekého města oslavit Vánoce.“

Děti ani nevěděly, že nějakého dědečka mají. Muž předal Julií letenky a rozloučil se s tím, že se na ně všechny pán domu velice těší. Chce jim vynahradit ty roky samoty. Julia však letenky odmítla, vrátila mu je a řekla, že si to ještě rozmyslí. Večer, když děti už spaly, Julia přemýšlela nad vším tím, co se jí teď v tak krátkém období přihodilo. Ztratila práci, nemají peníze a teď před ní stojí cesta za nějakým dědečkem, kterého nikdy neviděla. Prosila svoji sestru se slzami v očích, aby jí odpustila a pomohla se správně rozhodnout. V tom do dveří na zem spadla zlatá obálka. Když ji Julia zvedla a otevřela, zjistila, že jsou v ní tři letenky. Usmála se a věděla, že je to správné znamení. Unavená šla spát.

Druhého dne všichni tři, Julia, Majlo a malá Megi, sbalili své kufry a vyjeli do nedalekého města, aby mohli poznat svého dědečka a oslavit vánoční svátky. Cestou míjeli krásně zasněžené kopce a údo-

lí s pozadím modrého nebe. Když spatřili veliký hrad, ve kterém žil jejich děda, byli překvapení jeho velikostí a krásou. Hrad byl jako z nějaké pohádky. Jako kdyby ho už někde viděli. Když vešli dovnitř, chodba byla celá lesklá a navoskovaná. Malá Megi upadla a všichni se rozesmáli. Velký sál, kde se tančilo a pořádaly vánoční plesy, vypadal celý jako ze zlata. Vše bylo tak čisté a lesklé. Něco tak nádherného děti ani Julia nikdy neviděli. Pokoje, ve kterých je ubytovali, měly starožitný nábytek, stará křesla potažená zlatým sametem a perský koberec. To Julií udělalo velkou radost, protože jí to připomnělo její práci. Museli se rychle nachystat, protože byli pozváni na večeři s dědečkem, ten neměl rád, když se někdo opozdil. Julia a děti však nemohli najít ty správné dveře. Ale nakonec je našli a velkou rychlostí se usadili a pozdravili. Setkání s dědečkem bylo poněkud zvláštní. Byl bleďý, starý a měl přísný výraz. Děda měl rád ve svém hradu pořádek a chtěl, aby se všichni rozhodovali podle něj. Vždy chtěl mít pravdu on. Malá Megi šla k němu a pevně ho objala. To nikdo nečekal, ale pohled na ně každému v místnosti rozzářil obličej. Podávala se teplá houbová polévka, pečivo vonělo, jako by se teprve vytáhlo z trouby a neodolatelná vůně křupavého kuřete byla pro děti obzvláště přitažlivá. Měly veliký hlad. S velkou radostí se pustily do jídla, jedly, jako by nejdly dlouhé dny. Není divu, něco tak chutného snad neměly od té doby, co jejich rodiče zemřeli. Když dojedli, dědeček promluvil starým chraplavým hlasem: „Tímto vás tady vítám a chtěl bych vás upozornit, že v domě musí být naprostý pořádek a klid. A ne, aby vás napadlo na něco sahat nebo někde něco hledat. Vše musí být na svém místě tak, jak je. A o Vánocích si moc velké naděje ani nedělejte. Moc je v oblíbené nemám. Nemám rád ten nepořádek, který po Vánocích je. Hromady papíru, smetí, jehličí, které opadává ze stromů. A dárky, které vyvolávají vzpomínky na...“ Starý muž se zarazil a nedořekl větu, pomalu se svojí hůlkou a shrbený v zádech odešel do své komnaty.

Dětem ani Julií radost neudělal. Malá Megi Vánoce milovala a on jí je chtěl vzít. Julia už teď věděla, že to nebudou mít lehké.

Dětem chyběla příprava Vánoc a vše kolem, pečení cukroví, zdobení stromku, výzdoba domu, nakupování dárků. Vzpomínaly na své rodiče a staré časy a neuměly si představit, že by Vánoce jen prosmutnily. Musely s tím něco udělat. Tak se rozhodly, že prohledají celý hrad. Rozděly se a každý šel jiným směrem. Julia se vydala na trh, aby za své poslední peníze koupila strom a pár malých dárků pro děti.

Mezitím děti našly na půdě velkou krabici a v ní bylo plno fotografií rodiny dědečka. Byly tu fotky, když byl ještě dítě, fotky, jak rostl. Všimly si, že na fotkách je s ním ještě jeden kluk, objímali se a společně se smáli. Fotky, na nichž oba dva kluci jezdili na koni, stříleli z luku a zdobili stromček. Děti však neměly tušení, že ten kluk je dědův bratr, který už umřel. To bylo to, na co děda pokaždé před Vánoci myslel. Vzpomínka na dětství a bratra.

Mezitím už Julia stihla do domu donést vánoční strom, který začala pomalu zdobit. Když se děti vrátily do pokoje a uviděly veliký strom, který voněl po jehličí, byly šťastné a rychle se rozběhly k Julií. Pevně ji oba dva objaly a poděkovaly. Synovec Majlo podal Julií krabici, kterou našel na půdě, kterou nikdo neměl objevit. Ale on to udělal a našel v ní poklady, hromady krásných starožitných barevných vánočních ozdob. Začali je dávat na strom. Malá Megi vzala do ruky poslední ozdobu, měla červenobílou barvu, a chtěla ji pověsit na poslední prázdné místo na strom. Vtom přišel do pokoje rozzlobený dědeček a řekl silným hlasem: „Co vy tři tady vyvádíte? Jasně jsem vám řekl, že si nepřeju slavit v tak velké parádě Vánoce, natož abyste zdobili strom.“ Megi se nebála, rozběhla se ke svému dědečkovi a podala mu do ruky ozdobu, kterou chtěla pověsit na strom. Dědeček se na ni podíval a řekl: „Odkud si ji vzala?“ Holčička odpověděla: „Našla jsem ji na půdě, dědečku, společně s velkou krabicí, ve které byly tyto krásné vánoční ozdoby.“ Malýma rukama ukázala na strom. Starý muž se na ni laskavě podíval, baňka mu připomněla dětství, které prožil se svým bratrem a rozplakal se.

Julia, Majlo a malá Megi ho objali a ptali se, proč tak pláče. Odpověděl: „Tahle baňka patřila mému zesnulému bratrovi, milovali jsme Vánoce. Já jsem jednu taky dostal, ale rozbila se mi, tak jsem hrozně plakal. Můj bratr mi daroval svoji. Proto je jen jedna. Moc mi ho připomíná a strašně mi chybí.“ Nastalo ticho a z pokoje se ozývaly vánoční koledy. V tu chvíli dědečkovi došlo, že smysl Vánoc jsou právě vzpomínky, které někdy bolí. Rodina je to, co k Vánocům patří. Byl šťastný za svá vnoučata, která objímal a ony jeho. Potom se s radostí pustil do zdobení stromku, poslední baňkou, která měla na stromě svoje místo.

Nakonec naplánoval velký vánoční ples, pozval plno hostů, objednal muziku a nařídil služebnictvu, aby navařili spoustu jídla. Svým vnoučatům věnoval velkou krabici, ve které našly starožitné hračky. Všichni byli šťastní a společně si užívali kouzlo Vánoc.

Veronika Kačová

Láska ke čtení

Zálibu ke čtení jsem v sobě probudila, už když jsem začala chodit do školy. Fascinovaly mě barevné obrázky a zajímavé, nekonečné příběhy hlavních postav. Postupem času, když už jsem uměla číst složitější věty, mě rodiče přihlásili do knihovny. Moc mě to bavilo. Četla jsem od dětských knížek až po detektivky a romány pro dívky. Na Vánoce jsem vždy pod stromkem našla novou knihu a na narozeniny taktéž. Četla jsem všude, kde se dalo. Byla jsem do četby velice zapálená. Pokud měla kniha zajímavý příběh, četla jsem i v noci pod peřinou, s baterkou v ruce. V dospělosti jsem četla i svým mladším sourozencům. V určitém období mého života ke mně přicházely knížky s duchovní tematikou (Miluj svůj život, The Secret, Čtyři dohody atd). Tento styl knížek mi hodně dal a měla jsem je v oblíbené do té doby, než jsem si uvědomila, že už mě přestávají bavit. V každé knížce na toto téma se psalo pořád dokola to samé. Tak jsem se rozhodla, že tyto knihy a hromady dalších daruji lidem dál. Dnes občas zajdu do knihovny nebo do knihkupectví, a pokud mě nějaká kniha zaujme, tak si ji ráda koupím. Ale už nepatřím k lidem, kteří věří knihám a myslí si, že v knize najdou nějaký lék na problém, který se jim děje. Jsou lidi, kteří knihám velice věří a myslí si, že jim kniha dá správný návod, jak by měli žít. Knihy by se neměly stát lékem na váš problém. U knihy by si člověk měl odpočinout a nechat všechno být. Knihy by měly sloužit v životě tak, že nad nimi budeme trávit svůj volný čas.

Myslím si, že je velice prospěšné číst dětem od útlého dětství. Podporovat děti v tom, aby si mohly najít cestu ke čtení. Dokud děti nebudou motivované ke čtení, tak číst nebudou. Čtení dětem pomáhá posilovat blízké vztahy. Když rodič čte dítěti, tak tím rozvíjí i jeho komunikační schopnosti. Čtení malým dětem v předškolním věku usnadňuje mluvení. Děti bychom však ke čtení neměli nutit.

Čtení zlepšuje paměť, koncentraci, zahání nudy a stereotypy. Knihy snižují stres, nejsou drahé, nebo jsou někdy na internetu i zdarma ke stažení. Podporují empatii. Čtení nás lidi činí chytřejšími a v neposlední řadě nás knihy dokážou zabavit. Přestat sledovat nekonečné depresivní seriály nebo filmy a začít konečně číst.

Co se týče filmů, tak si myslím, že se ze sledování filmů stává pro někoho závislost. Když začnu od těch nejmenších, tak myslím, že každý rodič pouští dětem od malička dětské animované pohádky nebo seriály, kde vidí akční hrdiny nebo krásné princezny, jako je například Elsa nebo pavučinový hrdina Spiderman. Dětem se kazí zrak, když je toho moc. U dospělých převažují komedie, horory nebo taky akční filmy, kde vidí jen samé násilí a zlo. Děj, který v lidech vzbuzuje adrenalin. V dnešní době moderní technika nabízí zdarma ke stažení různé filmy. Záleží na každém jedinci, jaký druh filmů preferuje. Já osobně nejsem a nikdy jsem nebyla fanoušek sledování filmů, ale ráda se podívám na filmy s duchovní nebo uměleckou tematikou. Člověk by si měl vždy z filmů odnést něco pozitivního.

Mrzí mě, že je málo filmů s romskou tematikou. A pokud už jsou, tak lidem nemají moc co říct. Je to pořád dokola. Negativní děj, který se v nich odehrává, není důvodem, proč bychom měli sledovat tyto romské filmy. Romští herci by se neměli pouštět do všech rolí bez toho, aby si to rozmysleli. Měli by se zamyslet nad tím, jak film na diváky bude působit, protože ovlivní širokou romskou i neromskou veřejnost.

Jeden z mých oblíbených romských filmů, nebo spíše pohádek, je Zlatý hlas. A nebo romský animovaný večerňáček Mire Bala Kale Hin. Nebo také film Gajdo dilo.

Filmy s romskou tematikou:

Růžové sny
Kdo se bojí, utíká
Cigán
Roming
Cikáni jdou do nebe

Černá kočka bílý kocour
Gajdo dilo
Cesta ven
Marian

Veronika Kačová

Pal o Feris the Emilis

(agor)
Kaj has, kaj nahas, guleja, bachtaleja, the mek Devla čačeja, has jekh Rom. Ole romes has pandž čhave, murša sar momel'a. Nekphureder has o Feris, has leske biš the duj berš. Pal leste duje beršenca avla pre luma o Emilis...

Ňilaje pes doginenas, sar o Feris the o Emilis gele andre luma te arakhel peske romňijen. Pal o drom pes dodžanle pal o mariben maškar duj krafa, the tiž pal o čhave, so čorďa o džungalo čarodejňikos le kraliske andro aver phuv. O phrala has godaver a prevakerde le kralovnen, hoj te dokikiden peskre romen, kaj pes te preačhen te marel. Vašoda chudle bare love, arakhle peske romňijen a avle pale khere...

Kajčak le čhavege has furt andre god'i e čhaj the o čhavo, so našlile le kraliske. Nadiňa len a gele pale andre luma. Avle andro gavoro ki o Rom ki o Kachňaris a phučernas lestar, kaj le čhaven šaj arakhenas. Dodžanle pes, hoj le čarodejňikos ehin baro dis andro nekbareder veš. Avka o čhave džanas ta džanas, až doavle andre koda veš. Has zuňimen, avka peske bešte tel o nekbareder rukh a zasute. Andro soviben pes lenge zdela, hoj šunen varesavi duma. Polokes pes rozdikhle, aľe űikas nadikhle. Oda upre pro rukh peske vakernas duj čirikle. „Ta kaj salas a so dikhľal?“ phučľa o ešebno čiriklo avrestar. „Aľe, pregeľom šov bare phuva, šov bare leňa a šov hed'i. Andro duj phuva pes marenas o strična phrala, kraľa. Aľe sa mištes dopel'a. Lengre romňija pes andr'oda thode a dokikidle le kral'en, hoj pes te preačhen te marel a te ľikeren pes pale sar famel'ija. A so tu dikhľal?“ phučľa aver čiriklo. „Me pregeľom eľta bare phuva, eľta bare leňa the hed'i. Andre jekh phuv hine o kral'is la kral'ovnaha igen bibachtale. Vareko lenge čorďa le čhaven, le čhas the la čha.“ „A kaj hine ole čhave?“ phučľa o čiriklo. „Andre kada veš, the lenca but aver džene. O čarodejňikos len pokerďa a kerďa lendar šiva bara.“ O čhave tel o rukh aňi nadichinenas a šunen, kaj lenge nadenašel aňi jekh lav. „Ko len kamela te obdžid'arel, ta

mušinel te anel paňi andal o chaňigori, so hin adaj andre kada veš a te pokropinel len. Aľe dikhav, hoj nasam adaj korkore, ta našťi buter vakeras. Zdžaha pes adaj beršeha a povakeraha peske.“ Pal kale lava našľile. O čhave ačhile sar kašta, našťi avle kija peste. „Ta akana kaj te rodel odi chaňigori, andre kajso baro veš,“ phende peske.

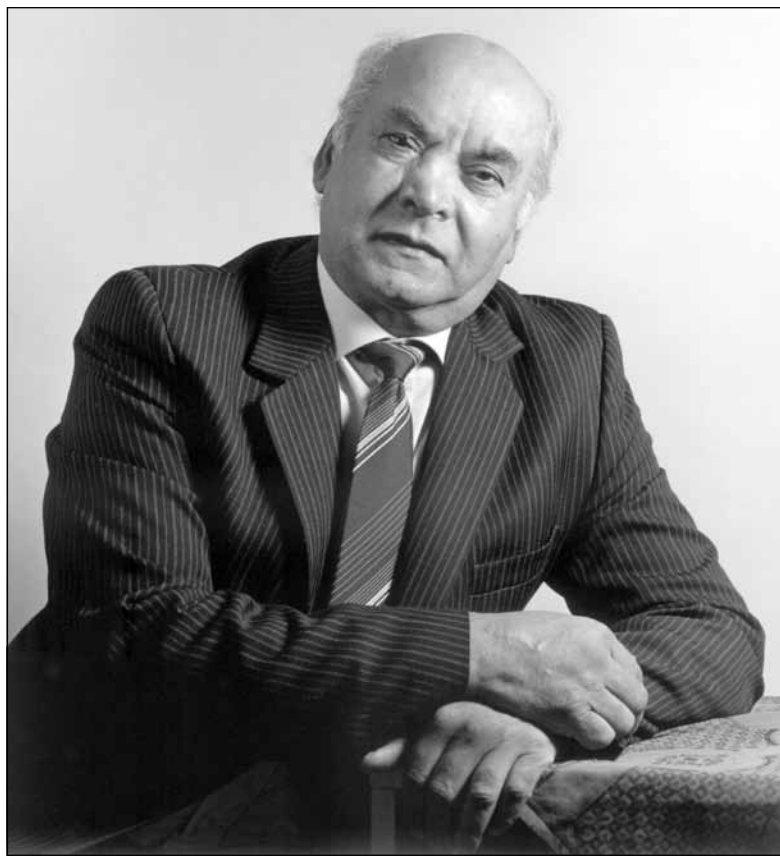
Avka la gele te rodel. Phirenas upre tele, aľe e chaňigori sar te pes angla lende garuďahas. O čhave imar has zuňimen, avka peske čeporo bešte a o Feris chudľa te vakerel: „Pašes gavestar, kaj bešel o phuro Kachňaris, tiž ehin chaňigori a hiňi tel o hed'os.“ Džanas ta džanas a sar te lenge vareko o krok i ľigend'ahas. Naľkerďa but a avle tel o cikno hed'os. Dikhle upre a odoj has e chaňigori. O čhave bara radoscatar pes obchudle a gele kija late. E chaňigori has žuži a o paňi andre has sar somnakaj, žužoro. Priučhard'i has strechicaha. Pre sera has duj kučora pro pijiben. O čhave čak dikhenas. „Kajsi šukar chaňigori mek nadikhľom. Sar te len amenge vareko prikisitind'ahas,“ phend'a o Feris. „Šaj pijas?“ phučľa o Emilis. Andro paňi pes sikhad'a terni šukar džuvľi a kerďa šereha, hoj šaj. O čhave čak o jakha avri dine. So čak pijle, sar te andre lende vareko čhid'ahas e zor. „Igen tuke paľikeras,“ phend'a o Emilis. „džanes, soske avľam?“ phučľa later. E gori kerďa le šereha, hoj hat. „Pal e chaňigori tumen hin duj bare cakli paňi. Len peske len a keren, so kempel.“ Pal kada našľila, o čhave lake aňi nabirinde te paľikerel. Iľe o paňi a vidine pes pale.

Imar has dur la chaňigoratar, aľe o dis űikhaj. „Mušinaha te rodel o drom, so ľidžal andro dis. Sa, so lenge kempel, preci mušinen te horďinel le verdanenca,“ phend'a o Emilis. Avka džanas ta džanas a imar polokes šit'isaľolas. Jekhvar šunde, sar bašon o rikone. „Kaj hin o rikone, odoj hin the o nipi,“ phend'a o Feris a vidine pes pre kola sera, so bašonas o rikone. Nagele but a jekhvar pes angla lende sikhad'a o kheroro. Le čhavege až pochuľila o jilo. Obdikhle peske les sakona seratar. O kher has čučo.

Has adaj čak skamind zmardo deskendar, paš leste duj lavki, duj had'i the šparheta. O čhave gele andre a bešte peske. Paľis gele te rodel vareso te chal, aľe űič narakhle. Ta gele te sovel. Tosara ušľile sigo. Pro skamind has len kisitimen duj čarore la zuminaha the maro. O čhave čak dikhenas, kaj pes ada lačhipen iľa. „Ko kada amenge sa kisitind'al, igen tuke paľikeras,“ phende o čhave a mukhle pes andro chaben. Imar kamle te džal het, te andr'oda chudle te bašol o rikone. O čhave maj pes mukhle kola seraha.

Džanas ta džanas, až jekhvar doavle pro baro than. Maškaral terďolas o dis. Calo than has ohradzi-men. O čhave doavle ži ki e hradba a zvedavones peske predikhenas o dis a sa, so has pašal leste. Pre dvora anglo dis terďonas pherdo sochi, feder te phenel o manuša, so len o čarodejňikos kerďa šivone barenge. Andre oda avle avri andal o dis phuro goro la romňaha a prosto džanas kija lende la motikaha andro vasta the le cikne verdanoha. Sar len dikhle, ačhile sar kašta. Sigo avle kija lende a phende lenge, hoj pes te garuven, te na len o čarodejňikos dikhel a kerel lendar tiž sochi.

Naľkerďa but a o čarodejňikos pes sikhad'a. Sar te len šund'ahas, prosto pes mukhľa kija lende. O phrala pes sigo garude pal o verdanoro. O phuro gadžo the e gadži le čarodejňikos zaačhade a chudle leske te vakerel, so adad'ives kerna. Sar čeporo poodgele, o čhave pes polokes dochudle pal leste. O Emilis iľa andro vast o paňi a pokropind'a les. O čarodejňikos peľľa pre phuv a chudľa pes tel lengere jakha te paruvel pro normalno manuš. Tel vajkeci sekundi lestar ačhiľa terno šukar manuš. Pal o čarodejňikos naačhiľa aňi pamiatka. „Akana, mro raja, mek jekhvar uľiľal. Dikh, savo sal terno murš,“ phend'a o phuro gadžo. „A vaš kada savoro šaj paľikeras ča kadaj le čhavege,“ a sikhad'a pro Feris the pro Emilis. O raj mek furt naavľa kija peste. Aňi čeporo nadžanelas, so pes leha ačhiľa. Avka o Emilis mek iľa čepo paňi a pokropind'a les. Až akana

avľa o raj kija peste. Dikhelas pašal peste, aľe űikas naprindžarlas, až sar leha o phuro goro chudľa te vakerel. Sa leske rozphend'a, savo has a so kerlas le manušenca. Až paľis o raj le čhavege paľikerďa, hoj lestar kerde pale manušes. Maj savoren vičind'a andro dis. Kajčak le čhaven has mek but but'i. Savoren, so odoj has pokerde, te pokropinel a obdžid'arel. Naľkerďa but a savoren počhide le paňeha a obdžid'arde len. O čhave čak daranas, hoj lenge o paňi te doáčhel angla savore, aľe sa mištes dopel'a. Mek lenge čepo paňi ačhiľa, avka pokropinde le phure gores the la gora. The jon ačhile terne a le čhavege igen paľikernas. Paľis pes o raj omangľa savorege vaš oda, hoj len kerďa šivone barenge a sikhad'a pro čhave. „Kadaj kale duj čhave dine tumenge the mange pale o dživipen. Igen lenge paľikerav the vaš tumenge a žičinav tumenge bachtalo drom khere a mek jekhvar pes tumenge omangav, so kerďom. The me somas pokerdo. O baro džungalo čarodejňikos kerďa mandar tiž čarodejňikos a me keravas koda, so kamelas jov. Až o čhave phagle leskero pokeriben a kerde amendar

pale manušen. Mek jekhvar lenge paľikerav the vaš tumenge.“ Savore manuša, so odoj has, avle kija lende a sako lenge delas o vast a vičinelas len kija peste. Savore denas le čhaven, so paš lende has, o love, o angrušta a so jekh aver, hoj pre lende o čhave te na bisteren. O čhave sakoneske šukares paľikerde a vikidle peske le čhas the la čha, le dvojčaten. Gele lenca khere ke lengro dad, ko kral'is.

O kral'is the e kral'ovna nadžanle, sar le čhavege te paľikerel, sar dikhle peskeren čhaven. Andre calo phuv ačhiľa baro radišagos. O kral'is le phralen imar namukhľa. Kerďa lendar peskeren radcen. Avka o čhave peskere romňijenca pes precirdle andro dis a dine la dake the le dadeske te kerel šukar kher maj paš o dis, hoj te en jekhetenas. Avka dživnas savore bachtales. O kral'is the e kral'ovna len ľikernas sar peskere čhaven a kerde lenge sodujenge baro bijav. Pre leste avle savore, so len o čhave obdžid'arde. Ande lenge but a but darki. Le čhavege beršeha uľile muršora. Avka dživnas bachtales a te na mule, dži adad'ives dživen.

Andrej Giňa

PF 2020

Děkují Vám za celé muzeum za Vaši přízeň.
Do nového roku přeji to, co spojuje osobnosti z knihy *Amendar* – víru v sebe sama, víru v něco většího, víru v lidstnost. Víru v cestu, po které jdeme.

Vinčinas tumenge but bacht sastipen o Del tumen te hadinel pre dojekh krokos, pre dojekh than. Kaj tumen o žebi čuče šoha te na avel, kaj tumen andro vast, te avel furt koter maro. Žičinas tumenge dživipen bi o apsa, bi e duk, dživipen asabnaha, šukar gilenca, lačhe manušenca. Žičinas tumenge andro nevo berš lačho lošado the bachtalo tumaro drom.

Jana Horváthová

Foto: snímky knihy *Amendar*. Pohled do světa romských osobností

Muzeum romské kultury má za sebou rok plný výzev, růstu a změn. Zpřístupnili jsme Hodonín u Kunštátu. Památník holokaustu Romů a Sintů na Moravě, zahájili výstavu *Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní*, vyhlásili jsme krajinářsko-architektonickou soutěž na podobu památníku v Letech u Písku. S nově představenou knihou *Amendar. Pohled do světa romských osobností* jsme získali prestižní ocenění Gloria musaealis v kategorii Muzejní publikace roku. Její rozšířené vydání připravujeme na rok 2020, protože i počty úspěšných Romů a osobností rostou. Kdo z nás v poslední době nezažnamenal úspěch skladatele a klavíristy Tomáše Kača, mistra světa v kickboxu Václav Siváka nebo novou Miss ČR Nikolju Kokyovou?

Vybrané akce v roce 2020

1. Hudební zkoumání s Janem Polákem (muzeum)
2. Už jsi vyráběl píšťalku? workshop s Markétou Lisou (muzeum)
3. Pietní shromáždění – uctění památky holokaustu Romů a Sintů (muzeum, Žebětín)
3. Romské tance – lekce romských tanců s Amaro Records a Monikou Balogovou (muzeum)
- 6.–11. 4. Týden romské kultury, Osłavy Mezinárodního dne Romů
5. Pietní shromáždění – uctění památky holokaustu Romů a Sintů v Kulturní památce Lety u Písku
5. Brněnská muzejní noc (muzeum)
8. Pietní shromáždění – Hodonín u Kunštátu. Památník holokaustu Romů a Sintů na Moravě
10. Slavnostní udělení Ceny Muzea romské kultury za rok 2020

Muzeum romské kultury / Břetislavská 87, Brno / rommuz.cz
facebook.com/muzeum.romska.kultura / letypamatik.cz / hodoninpamatik.cz

Fero a Emil

(závěr)

Bylo nebylo, milý, požehnaný a pravdivý Bože, byl jednou jeden Rom. Měl pět synů, rovných jako svíce. Nejstarší byl Fero, bylo mu dvaadvacet let. O dva roky mladší se jmenoval Emil…

V létě jste se mohli dočíst, jak se Fero s Emilem vypravili do světa najít si nevěsty. Po cestě se dozvěděli o válce mezi dvěma králi a také o dětech, které unesl zlý čaroděj králi ve vedlejší zemi. Bratři byli tak chytří, že dokázali přesvědčit královny, aby donutily své muže přestat bojovat. Za to dostali velkou odměnu, i nevěsty si našli a vrátili se domů…

Ale bratři pořád nemohli zapomenout na syna a dceru, kteří se ztratili sousednímu králi. Nedalo jim to a znovu se vydali do světa. Přišli do vesničky ke starému Romovi, Kachňárovi a vyptávali se ho, kde by mohli unesené děti najít. Dověděli se, že čaroděj má prý velký zámek v tom nejhlubším lese. Chlapci šli a šli, až došli do toho lesa. Byli unavení, tak si sedli pod nejvyšší strom a usnuli. Najednou se jim zdálo, že slyší nějaký rozhovor. Opatrně se rozhlédli, ale nikoho neviděli. To si na stromě povídali dva ptáčci. „Tak kde jsi byl a co jsi viděl?“ zeptal se první ptáček druhého. „Ale, přeletěl jsem šest velkých zemí, šest hlubokých řek a šest kopců. Ve dvou zemích spolu bojovali dva králové, bratrance. Ale všechno dobře dopadlo. Jejich ženy se do toho vložily a donutily krále, aby přestali bojovat a chovali se k sobě zase jako rodina. A co jsi viděl ty?“ ptal se druhý ptáček. „Já jsem přeletěl sedm velkých zemí, sedm hlubokých řek a sedm kopců. Jen v jedné zemi jsou král s královnou moc nešťastní. Někdo jim unesl děti, chlapce a dívku.“ „A kde jsou ty děti?“ zeptal se ptáček. „Tady v tomto lese a s nimi ještě mnoho dalších lidí. Čaroděj je začaroval, udělal z nich šedé kameny.“ Chlapci pod stromem ani nedýchali a poslouchali, aby jim ani slovíčko neuteklo. „Kdo je chce oživit, musí donést vodu ze studánky, která je tady v lese a pokropit je. Ale jak vidím, nejsme tady sami, nemůžeme už dál mluvit. Sejdeme se tu zase za rok a popovídáme si.“ Po těch slovech ptáčci zmizeli. Bratři zůstali celí zkoprnělí, chvíli se nemohli vzpamatovat. „Kde tady budeme hledat studánku, v takovém velkém lese,“ řekli si.

Vydali se ji hledat. Chodili dlouho sem a tam, ale studánka jako by se před nimi schovala. Chlapci už byli unavení, tak si na chvílku sedli a Fero promluvil: „Kousek od vesnice, kde bydlí starý Kachňár, je taky studánka, tam pod kopcem.“ Šli a šli a jako by někdo jejich kroky vedl. Netrvalo dlouho a přišli pod malý kopec. Podívali se vzhů-

ru a tam byla studánka. Bratři se radostně objali a běželi k ní. Studánka byla čistá a voda v ní byla průzračná jako křišťál. Byla schovaná pod stříškou. Hned vedle stály dva hrnky. Chlapci překvapeně koukali. „Takovou krásnou studánku jsem ještě neviděl. Jako by nám to tu někdo nachystal,“ řekl Fero. „Můžeme se napít?“ zeptal se Emil. V tu chvíli se ve studánce objevila krásná mladá žena a kývnula hlavou, že ano. Chlapci jen vyvalili oči. Když pili, zdálo se jim, jako by do nich někdo naléval sílu. „Mockrát ti děkujeme,“ řekl Emil, „ty víš, proč jsme přišli?“ zeptal se. Žena kývla hlavou a promluvila: „Za studánkou najdete dvě velké láhve s vodou. Vezměte si je a dejte, co je třeba.“ Potom žena zmizela, chlapci ji ani nestihli poděkovat. Vzali láhve a vydali se zpět.

Už byli daleko od studánky, ale zámek nikde. „Musíme hledat cestu, která vede k zámku. Věci, které potřebují, tam přece musí nějak vozit,“ řekl Emil. Šli a šli a pomalu už se začalo stmívat. Najednou uslyšeli, jak štěkají psi. „Kde jsou psi, tam jsou i lidi,“ řekl Fero a vydali se rychle na tu stranu, kde slyšeli štěkat psy. Netrvalo dlouho a objevila se před nimi chaloupka. Chlapcům až poskočilo srdce. Obhlédli ji ze všech stran, ale nikde nikdo. Vevnitř byl jen stůl sbitý z desek, u něj dvě lavičky, dvě postele a kamna. Vešli dovnitř a posadili se. Pak zkusili hledat něco k jídlu, ale nic nenašli. Nakonec usnuli. Probudili se brzy ráno. Na stole byly nachystané dvě misky s polévkou a chléb. Chlapci se nestačili divit, kde se tu taková dobrota vzala. „Kdo jsi nám to tady všechno nachystal, moc ti děkujeme,“ řekli chlapci a pustili se do jídla. Když už chtěli odejít, zase zaslechl štěkat psy. Hned se vydali na tu stranu.

Šli a šli, až najednou přišli na velkou mýtinu. Uprostřed stál zámek. Celé místo bylo obehnáno zdí. Bratři došli až k hradbám a prohlíželi si zvědavě zámek a vše, co bylo kolem něj. Na nádvoří před zámkem stála spousta soch, lépe řečeno lidí, které čaroděj proměnil v šedé kameny. Vtom ze zámku vyšel starý muž se ženou a šli přímo k nim, s motykami v ruce a malým vozíkem. Když chlapce spatřili, celí zkoprnělí. Rychle k nim přišli a řekli jim, ať se rychle schovají, jinak z nich čaroděj taky udělá sochy.

Netrvalo dlouho a objevil se čaroděj. Jako by je slyšel, zamířil přímo k nim. Chlapci se rychle schovali za vozík. Starý muž a jeho žena čaroděje zastavili a začali mu povídat, co dnes budou dělat. Když trochu poodešli, bratři se nenápadně dostali čarodějovi za záda. Emil si nařl do ruky trochu vody a pokropil ho. Čaroděj upadl na zem a za-

čal se před jejich očima proměňovat v obyčejného člověka. Za pár sekund se z něj stal hezký mladý muž. Po čaroději nebyla ani památka. „Teď ses, můj pane, podruhé narodil. Podívej se, jaký je z tebe mladík,“ řekl mu starý muž, „a za to všechno můžeme poděkovat těmto dvěma chlapcům,“ ukázal na Fera a Emila. Pán ještě pořád nepřišel k sobě, vůbec netušil, co se s ním stalo. Emil vzal ještě trochu vody a znovu ho pokropil. Až teď se pán konečně vzpamatoval. Rozhlížel se kolem sebe, ale nikoho nepoznával, dokud mu starý muž nezačal vyprávět, co se stalo. Řekl mu všechno, jaký byl a co prováděl s lidmi. Až pak pán poděkoval chlapcům, že z něj zase udělali člověka. Hned je chtěl pozvat do zámku. Ale chlapci měli ještě plno práce. Všechny sochy, co tu byly, museli pokropit a oživit. Netrvalo dlouho a všechny postříkali vodou a oživili. Jen se báli, aby voda vystačila pro všechny. Ale dobře to dopadlo, ještě trocha vody zbyla. Pokropili tedy i starého muže a jeho ženu. Ti rázem omládli a chlapcům ze srdce děkovali. Poté se zase objevil pán zámku a omluvil se všem, že je začaroval v šedé kameny. Ukázal přítom na bratry: „Tito chlapci vrátili vám i mně život. Velmi jim děkuji i za vás všechny a všem přeji šťastnou cestu domů. Ještě jednou se vám moc omlouvám za to, co jsem udělal. Ale i já sám jsem byl začarovaný. Mocný zlý čaroděj udělal ze mě taky čaroděje a já musel vykonávat to, co mi poručil. Až tito chlapci zlomili jeho prokletí a vrátili nám zase lidskou podobu. Ještě jednou jim děkuji i za vás.“ Všichni zachránění lidé přicházeli k oběma bratrům, podávali jim ruce a zvali je k sobě. Všichni jim dávali to, co zrovna měli u sebe, peníze, prsteny a různé drobnosti, aby na ně chlapci nezapomněli. Fero a Emil všem pěkně poděkovali a pak mezi nimi vyhledali chlapce a dívku, dvojčata. Potom se s nimi vydali domů k jejich otcí, králi.

Když král a královna spatřili své ztracené děti, nevěděli, jak mají chlapcům poděkovat. V celé zemi zavládla velká radost. Král už chlapce nikam nepustil, jmenoval je svými rádci. Tak se bratři i se svými ženami přestěhovali na zámek. Rodičům nechali postavit krásný velký dům hned vedle zámku, aby zůstali pohromadě. Tak žili všichni spokojeně. Král s královnou si jich vážili jako vlastních synů a uspořádali jim velkou společnou svatbu. Na svatbu přijeli zblízka i zdaleka všichni lidé, které Fero s Emilem zachránili. Přivezli jim velkou hromadu dárků. Do roka se bratrům narodili synové. Tak žili všichni šťastně, a jestli nezemřeli, žijí dodnes.

Andrej Giňa

přeložila Martina Výziblová

Dva bratři

Začala zima, napadl první sníh. Ve škole se kamarádi bavili, jak si zabruslí a zahrají hokej. Pořád machrovali a pozvali i holky. Také jsme hrávali hokej, ale jen tak na sucho, nebylo to ono. Zvali nás, ať odpoledne jdeme s nimi, ale nemohli jsme, nemáme brusle ani hokejky ani peníze na stadion. Moc jsme klukům záviděli, že jdou bruslit. Večer ne a ne spát, pořád jsme na hokej mysleli.

Nabízeli jsme se strejdům, že nasekáme dříví nebo uděláme jinou práci, protože nám vždy dali nějaké drobné. No, nebylo na nové, ale nám to nevadilo. Zašli jsme do SOS, tam si koupili za 30 Kč brusle. Hokejky nemáme, ale také si je pořídíme.

Brusle jsme si vzali do školy, že hned potom půjdeme trénovat na rybník. Začali jsme se zlepšovat v bruslení. Nejdřív jsme byli pořád na zemi. Brácha Dežko, ten se rychle učil, jezdil už rychle, já mu nestačil. Najednou slyšíme, jak lidi na nás volají, tam nejezděte. No, i já jsem začal křičet na Dežka, ale on pořád ujížděl. Najednou křik, byl ve vodě! Začal jsem s pláčem volat o pomoc, dva dospělí bruslili pro něho. Vytáhli ho, půjčili mu bundu a já jsem ho popadl a rychle domů, než nás rodiče uvidí. Byl jsem šťastný, že se neutopil. Už na rybník bruslit nepůjdeme.

Druhý den jsme šli poděkovat těm lidem. Děkoval jsem i pánbičkovi. Ve škole nám pak řekli, že na náměstí se bruslí zadarmo.

Duj phrala

Ada čhon avľa šil, but jiva. Savore čhave phirenas te bruslinel, ča amen nane o bruslici, o hokejky, aňi love pro stadionos. O čhave pes ašarenas, hoj len hin brulici. Vičinenas amen, kaj te džas lenca. Amen lenge zavizinahas, hoj džan te bruslinel. Raťi furt duminahas pal o hokejis.

Geľam pal amare ujci, phend’am, hoj lenge keraha buti, bo kamas te cinel bruslici. Činahas lenge kašta, varesave love amen dine. Denašahas andro SOS te cinel bruslici. Cind’am vaše 30 Kč. Sas baro šil. Phend’om le phraleske le Dežkuske, kaj lačho mačhengro paňi. O bruslici iľam andre škola, školatar denašahas te bruslinel.

Kamahas lačhes te bruslinel. Peršes samas buter pre phuv. O Dežkus sigo sikhľiľa, me ačhavas furt palal. Jehhvar o manuša pre amende vičinenas: „Tam nechodťe!“ Tiž vičind’om, no o Dežkus man našund’a, džalas furt het. Peľas andro paňi! Kerďom bari vika, denašavas pal leste, no imar varesave gadže bruslinenas fest, he le Dežkus cirdne avri. Somas mulo andre dar. Lače gadže dine pre leste bunda. Denašahas khere, kaj amen te nadikhel e daj o dad.

Aver d’ives geľam ole gadženge te paľikerel. Paľikeravas tiž le Devloreske. Akanak bruslinas pro náměstí, phende andre škola, odoj pes napoťinel.

Nejkrásnější Vánoce

Do mateřské školky jsem chodila moc ráda, spousta hraček a kamarádů. Ani domů jsem nechtěla, máma na mě vždy čekala v šatně. Jmenuji se Mária, teď už jsem školačka ve 3. třídě.

Doma mě to nebavilo, můj starší bráška chodí do 8. třídy, vůbec si se mnou nehraje, ani ven mě nebere. Rodiče chodí k večeru z práce. Záviděla jsem dětem, které měly pejska. Dívala jsem se na ně z okna, vodily je na procházky, běhaly s nimi a hezky se o ně staraly. Mámě i tátovi jsem často říkala, ať mně koupí pejska, ale nechtěli ani slyšet.

Přišel čas Vánoc a já psala Ježíškovi o malého pejska, ten dětem dělá radost. Přišly vytoužené Vánoce, máma smažila kapra, táta zdobil stromček s bráchou. Potom táta někam odjel, prý zaveze babičce dárek, ať má také radost.

Večer jsme se nastrojili a večereli. Já jsem byla smutná, nic mě nebavilo. Pak jsem zaslechla cinkání. Začali se rozbalovat dárky – panenka, oblečení, pejsek nikde. Potichu jsem se vytratila do svého pokoje. Potom na mne táta volal, pojd’ sem, máš tady dárek, ale já jsem brečela a nešla.

Přišel pro mě, vzal do náruče a postavil před stromek. „No, Mária, rozbal tu krabici, to je od Ježíška, měl toho na rozdávání hodně, teprve teď přijel.“ Začala jsem krabici rozvazovat, ani vykřiknout jsem nemohla, jak jsem byla šťastím bez sebe. Vyskočil na mě malý krásný pejsek, bílý s černými fličky! Hned jsem mu dala jméno Fliček.

Dnes je to můj největší kamarád. Ze školy každý den pádím domů, Fliček na mě čeká.

Marinka he o džukloro o Fličkos

Andre školka phiravas igen rado, odoj sas but čhavore, o hrački. Aňi nakamavas te džal khere, e daj pre mande užarelas andre šatna. Akanak imar som andre 3. trjeda.

Kana avavas khere, somas korkori. O dad e daj phiren andre buti, aven khere, manca pes nabavinen. E daj tavel chaben, o dad kerel avri. Mro phureder phral peske phirel avri, man peha nalel. Dikhavas andal e blaka pro čhavore, ehas len džuklore, phirenas lenca avri, bavinenas pes lenca. Zavizinavas lenge. Phenavas la dake le dadeske, hoj kamavas džuklores, no dad phend’a, hoj mange nacinela, ko pes starinela. Rovavas sako d’ives.

Paľis čhind’om le Ježíškoske, kaj te hin ajso lačho, he anel mange džuklores.

Avľas Karačoňa. E daj tavlas, o dad le phraleha kernas e jedlička. Paľis o dad phend’a, hoj mek džala ke baba te anel lake darkos.

Raťi šukares urďam, chahas. Šund’om cinkání, o phral denašelas, maj o darki dikhelas. Me rovavas, nagejľom. O dad avľa vaš mange. „Marinko, dikh andre krabica.“ Dikhav, pejľom pre phuv, o džukloro chuťiľa pre mande! Ajsi somas rado, mek rovavas. Sas ajso cikno, parno kale fličkenca. Diňom leske o nav Fličkos.

Najfeder kamarados hin o Fličkos. Sako d’ives prastav andal e škola, o Fličkos pre mande užarel.

Pod vedením SRNM vznikla série dvojjazyčných povídek

V roce 2019 jsme realizovali v po­bočkách Společensví Romů na Moravě projekt zaměřený na romštinu u dětí. Přinášíme vám některé z povídek, které psaly. Téma

neměly zadáno, vybraly si popsat svoje zážitky. Psaly česky i romsky, my jsme jim pak poskytli kvalitní jazykovou korekturu, díky níž se mohou zlepšit v psané i mluvené

romštině. Projekt jsme mohli usku­tečnit díky podpoře z Ministerstva školství a v příštím roce bychom na něj rádi navázali.

Jana Vejplachová

Tři Romové

Před padesáti lety

Před dávnými lety žil jeden mladý Rom jménem Jurko. Jurko měl už pět malých dětí, ale bohužel neměl je ani sebe jak uživit. Nikde ho do práce nevzali, protože se jim nelíbilo, že je Rom. Ale Jurko si za to vlastně mohl sám. Jurko byl odjakživa bílý, se zelenýma očima a hnědými vlasy. Těžko by v něm někdo hledal cigána. Jenže Jurko byl na svůj původ pyšný. Odmalíčka byl vychován jako Rom, tak proč by se měl skrývat za někým, kým není? Vždycky než ho vzali do nějaké práce, řekl, že je romského původu a když to lidi uslyšeli, hned ho vyhnali ven. Jurko byl smutný... Jednou k nim do města přišel jeden starý král. Chtěl mezi lidmi, kteří tu žili, najít nějakého okouzlujícího pěvce. Jurko odmalíčka krásně zpíval, ale znal jenom romské písně. A o králi všichni věděli, jak pohrdá Romy. Ale přesto se tam Jurko vydal. Všichni se tam na něj usmívali, byl to pohledný chlapec. Ale ještě než Jurko začal zpívat, řekl poórádně nahlas, ať to všichni slyší, že je Rom. Lidé začali řvát: Fuuj! Upalte ho! Král se divil, jak někdo může mít tu drzost... Hned zavolal ochranku, ať Roma zlikviduju. Přišli tam dva obrovští chlapi a chtěli Jurku zmlátit. Ale to už se ozvali další Romové: Heeej, nechte ho být, ať aspoň zazpívá! A šli rychle Jurkovi pomoci, přestože věděli, že je za to bude čekat velký trest nebo dokonce smrt. Šli za Jurkou a ochranku od něj drželi co nejdál.

Jurko otevřel pusu a začal zpívat. Zpíval romskou písničku Mamo, merav... Takovou čistou krásu hudby ještě král neslyšel. Král odhodil všechny svoje předsudky a líbal Roma na tváře. Z Jurka se stal jeden z největších romských zpěváků světa... A to jen proto, že byl upřímný a nebál se dokazovat nemožné. V té době před padesáti lety by nikdo nechtěl být Romem. Romové to měli hodně těžké. Žilo tam plno Romů, ale radši o svém původu lhal. Ale když uslyšeli toho Roma, jak zpívá svou romskou písničku uprostřed všech těch bohatých gádžů, jakoby jim otevřel oči. Od té doby se Romové hrdě hlásí k tomu, že jsou Romové. Král ale pořád nechápal tu odvahu ostatních Romů, kteří se mu se vztyčenou hlavou postavili a pomohli Jurkovi, i když věděli, že by za takovou drzost mohli přijít o hlavu. Romové nechápali, co na tom králi přijde divné. To víte, Rom Romovi v nouzi vždycky pomůže...

V dnešní době

V jednom velkém městě žil Rom jménem Claudio. Byl už ve středním věku, ale zatím neměl žádnou manželku ani děti. Ale zato měl spoustu peněz. Na ženu a děti má přece ještě spoustu času. Claudio si vydělával točením videí na Youtube. Žil sám v jednom obrovském domě, daleko od rodičů a všech bratrů a sester. Claudio se od puberty považoval za gádža, ale stejně mu nikdo nevěřil. Měl černé kučeravé vlasy, tmavé oči a snědou pleť. Těžko by v něm ně-

kdo hledal gádža. Claudio se styděl za svůj původ. Proč by se tak pěkný muž měl přirovnávat k těm cigánským chudinkám? Claudio měl spoustu nabídek práce. Mohl pracovat jako technik, prodavač, kuchař, číšník... Ale on radši seděl doma na zadku a natáčel videa. Claudio byl šťastný... Tedy aspoň si myslel, že je šťastný... Jednou k nim do města přišel jeden starý režisér. Chtěl mezi lidmi, kteří tu žili, najít nějakého okouzlujícího pěvce do svého filmu. Režisér řekl, že nejlepší by bylo, kdyby ten pěvec byl Rom. Když režisér spatřil na konkurzu Claudia a jeho romský šarm, hned ho vyzval na pódium, ať zazpívá nějaký čardáš. Claudio se začervenal a odpovéděl, že není Rom a neumí romsky. Vždyť ani nevěděl, co to ten čardáš je. Pak uviděl, jak si na pódium pyšně vykračuje nějaký mladícký cigán. Ohhh, byl to jeho mladší bratr, Dežo. Hned jak Dežo uviděl v tom davu Claudia, začal na něj zběsile mávat. Ale Claudio si dal hlavu do dlaní, díval se někam do země, cítil se tak zahanbeně. Dežo začal zpívat, nebyl to zrovna andělský hlas, ale přesto v něm něco zázračného bylo. Všichni Dežovi tleskali až na Claudia. Režisérovi se Dežo zamlouval, takže řekl, že se mu ozve. I když už se za těch padesát let pohled na Romy dost zlepšil, přesto se tu pořád našli skini. Když šel Claudio domů, uviděl na zemi svého bratra Deža celého od krve a nad ním stáli čtyři skinheadi. Kopali do něj, nadávali mu, mlátili ho. Dežo celý od krve, už snad umí-

rající, zavolal na svého bratra: Claudio! Pomož mi! To se na Claudia už otočili skini: Hej more, ty ho znáš? Ne, to ne, kluci, vy jste mu dali takovou nakládačku, že už z toho ta špína cigošská blábolí... A radši utekl. Dobře, možná bysme to pochopili, kdyby utekl zavolat policii nebo nejbližší pomoc. Ale Claudio utekl domů. Radši nechal svého bratra umřít, než aby se ztrapnil tím, že bude někoho prosit, ať pomůže jeho cigánskému bratrovi. To je dnešní doba. V dnešní době ti ani vlastní bratr nepomůže... Chápete to? Kam až jsme to došli? A toto, dámy a pánové, není ledajaký vymyšlený příběh. Ne, nepřeháním. Tohle je realita. Romové se stydí za svůj původ, i když už jsou na nás gádžové zvyklí, přestáváme mluvit romsky, zapomínáme na romskou historii, zapomínáme na to, že rodina je vždy na prvním místě, přestáváme být sami sebou. No tak, podívejte se kolem sebe, vidíte ty romské děti, ty jejich iPhony v ruce, vidíte, jak mezi sebou ty romské děti mluví česky? Můžete mi říct, kam se vytratil náš jazyk, naše kultura, kam se vytratili Pravi Romové?

Za padesát let

V jednom velkém městě žil jeden mladý muž jménem Harry. Měl tři krásné robotické manželky a dvě robotické děti. Nepracoval, jeho manželky vydělávaly dost peněz pro celou rodinu. Harry patřil k těm několika málo lidem, kteří měli nejasný původ. Ano, mluvili česky,

chovali se jako Češi, ale přesto byli v něčem jiní. Měli trochu exotičtější vzhled, větší talent, a obvykle byli větší podvodníci. Nikdo nevěděl, kam tenhle druh lidí vlastně patří. Příslušníci této rasy se obvykle považovali za vzácnost nebo naopak za prokletí. Harry byl kvůli svému původu nešťastný, přál si být stejný jako ostatní, normální. Odmalíčka byl vychován jako Čech, tak proč ho místní označují za Nečlověka? Ano, tak tyto lidi označovali, za Nelidi. Byli jako nějácí mimoni, zjevení, nikdo o nich nic nevěděl, nikdo o nich neslyšel. Byli tak podobní ostatním lidem, a přesto byli tak odlišní. Jednou k nim do města přiletěl Anděl, chtěl mezi lidmi, kteří tu žili, najít nějakého andělského pěvce. Nikdo z obyvatel neuměl zpívat. A kdo uměl, tak jen česky. Anděl se už chystal odletět zpátky, když v tom odněkud z křoví vyšel jakýsi staříček dědeček – Nečlověk a začal zpívat: Mamo, merav... Všichni se dívali na dědečka a žasli. Takovou krásu ještě neslyšeli. Když Harry viděl a slyšel toho dědu, jak zpívá, vehnalo mu to slzy do očí. Cítil cosi v těle, ve svém srdci, něco, co se dralo ven. V té písni pocítil něco krásného, co už znal, ale nevěděl odkud. Děda dozpíval svou píseň a vznesl se s Andělem k nebi. Ještě než zmizel, zadíval se s úsměvem na Harryho. Harrymu ten pohled zůstal v srdci, ale nikdy se už nedozvěděl, co znamenal ten pocit, který v té chvíli cítil. Něco takového už nikdy ve svém životě nepocítil... **Lili**

Trin Roma

Angle dešupandž berš

Angle but berš dživelas jekh terno Rom, vičinelas pes Jurko. Le Jurkos has imar pandž čhave, aľe nahas les sar pes aňi le čhavoren te udžiďarel. Níkhaj les andre buti nalile, bo pes lenge napačinlas, hoj hino Rom. Aľe o Jurko has oleske došalo korkoro. O Jurko has parno, želene jakhenca a hñede balenca. Phares bi andre les-te vareko rodelas Romes. Aľe o Jurko has barikano andre peskro puvodos. Avri bariľas sar Rom, ta soske bi pestar majinlas te kerel varekas, ko nane? Sar les kamenas te lel andre varesavi buti, phendľas, hoj hino Rom a sar oda o gadže šunde, ta les imar andre buti nakamenas. O Jurko has smutno. Jekhvar ke lende andro foros avľa jekh phuro kraliľs. Kame-las kodoj te rakhel andal kole manuľa, so kodoj dživenas, varesavo lačho spevakos. Imar sar has o Jurko cikno, ta šukares giľavelas, aľe giľavelas ča romanes. A palo kraliľs savore džanenanas, hoj narado dikhel Roman. Aľe the avka kodoj o Jurko geľas. Savore kodoj pro Jurko asanas, has oda šukar čhavo. Aľe mek sar o Jurko chudľa te giľavel, ta phenďa avka zorales, te les savore šunen, hoj hino Rom. Savore gadže ričinenas: Fuuuj! Upalte ho! O kraliľs delas avri o jakha, sar vareko šaj avel kajso drzo... Maj vičindľa ochranka, kaj te phanden le Jurkos. Avle kodoj duj bare gadže a kamenas le Jurko te marel. Aľe oda imar kere-nas vika aver Roma: Heej, mukhen les ča te giľavel! A gele leske te pomožinel, choc džanenanas, hoj len vaľ kada užarľa baro trestos, abo len vaľ kada šaj murdaren. O Jurko phuterďa o muj a giľavelas. Giľavelas ro-

maňi giľi: Mamo, merav... Kajso žužo šukaripen mek o kraliľs našundľa. O kraliľs čhidľa het savore peske predsudky palo Roma a čumidelas le Jurkos pro muj. Andal o Jurko pes ačhiľa jekh andal o najbareder romane spevaka pro svetos. A oda ča vaľ oda, hoj has paťivalo a nadaralas pes te sikhavel nemožno. Andre koľa doba angle 50 berš bi ňiko nakamelas te avel Rom. Romano džživipen has but pharo. Dživelas kodoj pherdo Roma, aľe radši phenenas, hoj len hin aver puvodos. Aľe sar šunde kole Romes, sar giľavelas peskri romaňi giľi pašo pherdo barvale gadže, phuterďas lenge o jakha. Khatar koľa doba pes o Roma barikanes hlasine-nas, hoj hine Roma. O kraliľs aľe furt naachaľolas koľa avrengri romengri odvaha, sar pes le šereha upre ačha-de le kraliľske a pomožinde le Jurkos-ke, choc džanenanas, hoj bi lenge vaľ kada šaj tele čhinenas o šero. Ta džanen sar, Rom Romeške andro pharipen mindig pomožinela...

Andre amari doba

Andre jekh baro foros dživelas jekh Rom, vičinelas pes Claudio. Has imar andre sredno berša, aľe mek les nahas romňi aňi čhave. Aľe has les pherdo love. Pre romňi a pro čhave les hin mek pherdo časos. O Claudio peske o love avri kerlas vijedenca pro Youtube. Dživelas korkoro andre jekh baro kher, but dur khatar peskri famiľija. O Claudio savorenge phenelas, hoj hino gadžo, aľe hjaba, ňiko leske napaťalas. Has les kale kudrnate bala, kale jakha the kalo muj. ňiko bi andre leste nardelas gadžes. O Claudio pes ladžalas vaľ peskro puvodos. Soske bi

pes kajso šukar muř majinlas te prithovel mařkar kole čore Roma? O Claudio šaj peske avri kidelas andalo butľa, šaj kerelas buti sar technikos, prodavačis, kucharis, čišnikos... aľe jov radši bešelas khere pre bul a točinlas videja. Claudio has bachtalo... Feder te phenel, duminlas peske, hoj hino bachtalo. Jekhvar ke lende andre foros avľa jekh phuro režiseris. Kamelas te rakhel var-saves lačhes spevakos andro peskro filmes. O režiseris phendľa, hoj najfeder bi avelas, te bi kada spevakos avelas Rom. Sar o režiseris dikhľa pre konkurzos le Claudio a leskro romano šukaripen, takoj les vičindľas pro podium a phendľa leske te giľavel varesavo čardašis. O Claudio phendľa, hoj nane Rom a hoj nadžanel romanes. Jov aňi nadžanelas, s’oda hin čardašis. Paľis dikhelas, sar pro podium barikanes avel varesavo terno čhavo. Ohhh, oda has leskro terneder phral, o Dežo. Sar dikhľa o Dežo mařkar kole pherdo gadže le Claudio, chudľa pre leste te mavinel. Aľe o Claudio peske thodľa o šero andro vasta, dikhelas varekaj andre phuv, avka but pes ladžalas. Dežo giľavelas, nahas oda varesavo andělsko hlasos, aľe vareso šukar andre leste has. Savore leske klapkinenas. O režiseris has spokojno, phendľa leske, hoj leske vičinja. Choc tel kole 50 berš pes o pohledos pro Roma ačhiľa feder, the avka pes kadaj furt rakhenas o skini. Sar džalas o Claudio khere, dikhľas pre phuv peskre phrales. O Dežo has calo palo rata a paľ leste has štar skini. Ruginenas andre leste, kořkernas leske, mare-nas les. O Dežo calo palo rata, imar merelas, vičinelas pre peskro phral:

Claudio! Phrala, pomožin mange! Oda pes imar pro Claudio visaľile o skini: Hej more, ty ho znáš? Ne, to ne, kluci, vy jste mu dali takovou nakládačku, že už z toho ta špína cigošská blábolí... A sigo denašľa. Lačhes, talam bi achaľuvahas, te bi o Claudio geľahas te vičinel le šandaren abo varesavi pomoc. Aľe o Claudio denašľa khere. Feder mukhľa peskre phrales te merel, než bi pes strapňindľas koleha, hoj varekas mangela te pomožinel leskere romane phraleske. Oda hin amari doba. Andre kaľa doba tuke aňi vlastno phral napomožinela. Achaľon oleske? Kaj až dogeľam? A kada, Romale, nane ča kajso vymyšlimen pribehos. Kada hin realita. O Roma pes ladžan vaľ peskero puvodos, choc o gadže pr’amende hine imar sikhade, nadas дума romanes, bisteras pre romaňi historija, bisteras, hoj famiľija hiňi pro peršo than, nasam korkore peha. No, ča dikhen khatar peste, dikhen kole romane čhavoren, kole lengre iPhony andro vasta, dikhen, sar kole romane čhavore mařkar peste den дума čechika? Šaj mange phenen, kaj pes našaďa amari čhib, amari kultura, kaj pes našade o Roma?

Pal o dešupandž berš

Andre jekh baro foros dživelas jekh terno muř. Vičinelas pes Harry. Has les trin šukar roboticke džuvľa a duj roboticke čhavore. Buti nake-relas, leskre džuvľa kerenas avri but love predal cali famiľija. O Harry patrinelas ke kole čepo manuľa, so len has nejasno puvodos. Hi, denas дума čechika, ľikernas pes sar o Čechi, aľe the avka has andre lende

vareso aver. Has len čeporo exoticko vzhledos, bareder talentos, vare-save has tiž bareder podvodnika. ňiko nadžanelas, kaj kale manuľa vlastně patrinen. Manuľa pale kaja rasa kerde andre peste baripen, abo pes vaľ oda ladžanas. O Harry has vaľ peskero puvodos smutno, kame-las te avel ajsa sar savore, kamelas te avel normalno. Bariľas avri sar Čechos, ta soske leske o gadže phenen Namanuš. Hi, avka kajse manušenge phenenas – Namanuš. Has sar varesave mimoňi, ňiko pal lende nič nadžanelas, ňiko pal lende ňigda našundľa. Has avka podobne avre manušenge, aľe the avka has calkom aver. Jekhvar ke lende andro foros avľa o Andělis, kamelas andal kale manuľa, so kadaj dživenas, te rakhel varesave andělskone spevakos. ňiko andal lende nadžanelas te giľavel. O Andělis imar kamelas te lecinel het, sar jekhvarestar andal o křakos geľas avri varesavo phuro papus – Namanuš a chudľa te giľavel: Mamo, merav... Savore dikhenas pro papus a denas avri o jakha. Kajso šukaripen mek našunde. Sar o Harry šundľa a dikhľa koles papus, sar giľavel, gele leske o apsa andre jakha. Čujinelas vareso andre peskro tělos, andro jilo, vareso, so kamelas te džal avri. Andre koľa giľi čujinelas vare-so šukar, so imar prindžarelas, aľe nadžanelas khatar. O papus dogiľaďas peskri andělsko giľi a vazdľa pes le Anděloha kijo ňebos. Anglo-da sar pes našľiľa, dikhľa asavibna-ha pro Harry. Le Harryske koda pohledos ačhiľas andro jilo, aľe ňigda naavľas pr’oda, s’oda has, so šunc-las. Vareso kajso imar ňigda andre peskero džživipen našundľa... **Lili**

Rytmus života

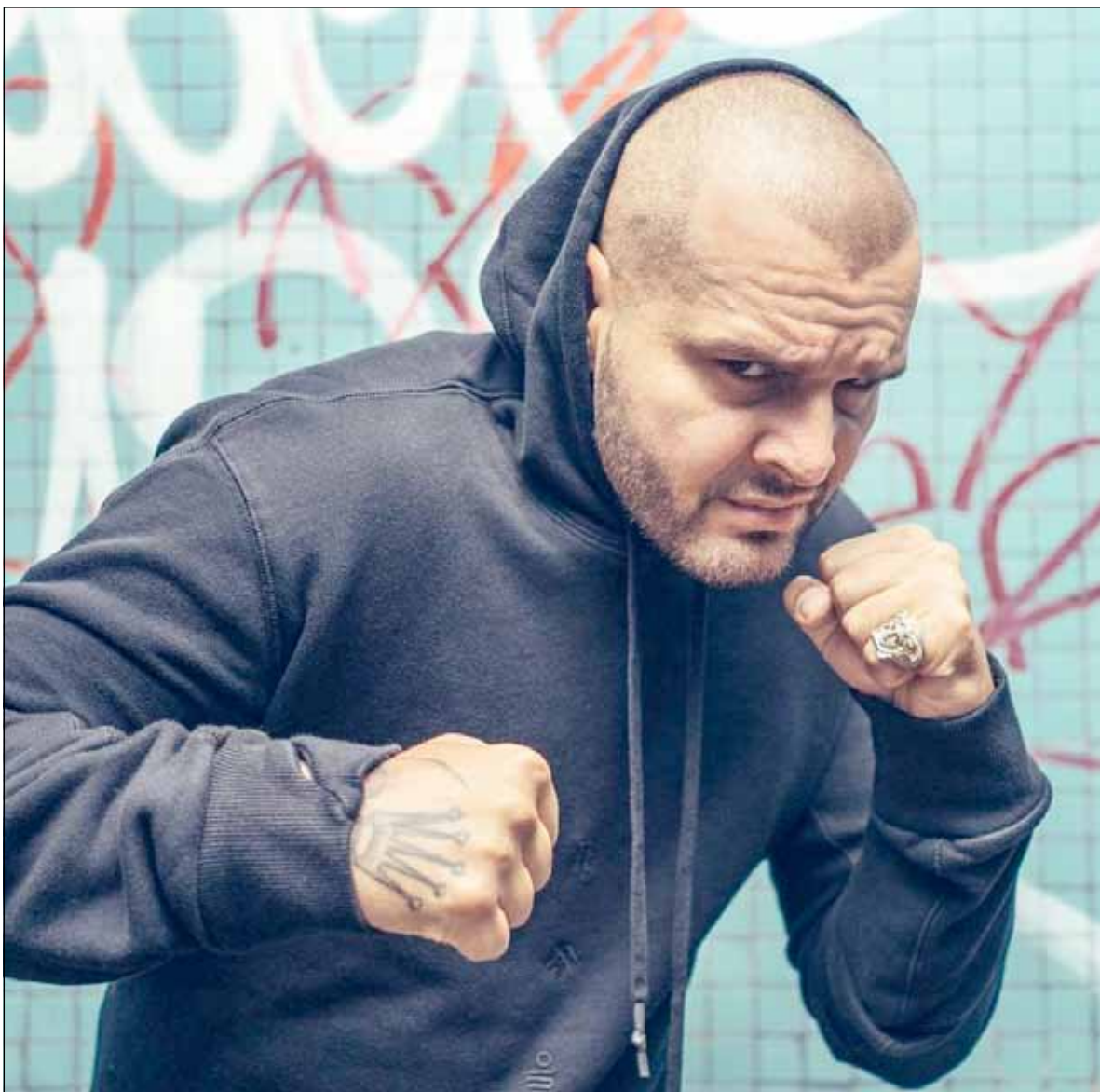
Už od malička jsem miloval hudbu. Miloval jsem hluk, měl jsem rád, když se kolem mne něco dělo. Jako malého chlapečka jste mě mohli najít ve sklepe, jak hraju vařečkama na hrnce, jako by to byly bicí. Ze začátku jsem samozřejmě jen tak bouchal vařečkama kolem sebe, z toho hluku jsem měl obrovskou radost. Ale časem a hodinami trénování ve sklepe se to už pomalu dalo poslouchat. Každý den, už od šesti let, jsem tajně chodil do sklepa, kde jsem ze sebe vybubnoval a vyzpíval všechnu energii, která ve mně byla. Když jsem se vracel domů, rodiče mi vždycky věřili, že jsem byl na hřišti s ostatními dětmi. Důvodem, proč mi věřili, bylo nejspíš i to, že jsem se vždycky vracel celý šťastný a zcela vysílený. Na tom přece není nic divného, když si obyčejný romský chlapec místo na hřiště chodí tajně do sklepa, kde zpívá, bubnuje a tančí... Nebo je? Možná si říkáte, co dělá malíčký chlapec sám ve sklepe a taky si kladete otázku, proč vlastně všechny ty věci dělal tajně?

Takže, abych vás uvedl do obrazu, od svých tří let jsem vyrůstal v dětském domově, mí praví rodiče umřeli při autonehodě. Myslím, že jsem se v domově neměl tak špatně, byla tam spousta vlídných lidí, kteří mne vychovávali. Nikdy jsem tam neměl problémy se svou národností, tak jako ostatní děti. Ano, jsem Rom, ale od malička jsem bílý, hodně bílý, s černými kudrnatými vlasy. V domově jsem byl dokonce světlejší než některé české děti. Měl jsem tam plno romských kamarádů, kteří byli neustále obtěžováni staršími dětmi. A jednou nastal den, kdy si pro mě přišli. Chtěla mě adoptovat česká rodina. Když mne viděli, tak se nade mnou rozplývali, jak jsem krásný chlapeček. Ptali se mě na pár otázek, co rád jím a tak. Samozřejmě jsem na jejich otázky odpověděl romsky. Byl to přeci můj rodný jazyk, jiný jazyk jsem neznal. Když jím vychovatelka řekla, že jsem Rom, hned se jim zkřivil obličej. Tvrdili vychovatelce, že se určitě zmýlila, že přeci nemůžu být cigán. V té době jsem byl moc malý na to, abych to pochopil. Viděl jsem před sebou jen modrookou rosinu, která ze mne byla celá vedle, chtěli být mojí maminkou a mým tatínkem, a najednou stačilo jedno slovo, které vychovatelka řekla, a všechno se obrátilo vzhůru nohama. Co je tak špatného na slově Rom? Proč se toho slova tak bojí? Rodina odešla s tím, že si to musí ještě promyslet. Nakonec se po týdnu vrátili. Říkali, že i když jsem se narodil jako Rom, nemusím jím být. Chtěli mne převychovat tak, aby nikdo, dokonce ani já, neznal můj pravý původ. Ze začátku se ke mně chovali jako k normálnímu dítěti, ale nejhorší bylo, že po mně chtěli, abych mluvil jazykem, kterému jsem nerozuměl, kterým jsem nechtěl mluvit. Stačilo jedno romské slovo, stačilo, když jsem se kvůli něčemu naštvál (samozřejmě moje vzteklé chování připisovali tomu, že jsem Rom), stačila jedna chyba a zavřeli mě do sklepa, nechali mě tam hodinu, dokud se nepoučím, a pak pro mne přišli. Sklep. Bylo to zásadní místo v mém životě. Ze začátku pro mne byl sklep to nejčernější, nejtišší a nejstrašidel-

nější místo, které jsem kdy viděl. Sklep jsme měli hluboko dole pod schody, pod domem. Ze začátku jsem se strašně bál, snažil jsem se každé slovíčko, které mne naučili, říkat dobře. Snažil jsem se na všechno romské, co jsem doposud znal, zapomenout. Strašně jsem se snažil, ale vždycky jsem udělal něco, co považovali za romské. Párkrát mne otec uhodil do hlavy, prý abych konečně na Romáky zapomněl. Stačila jedna malá nechtěná chyba a už jsem věděl, že bude zle. Dal jsem se do hysterického pláče. Někdy mne tam nechali na půl dne. Samozřejmě mi tam dali jídlo a pítí, byl tam i záchod, ale žádnou z těch věcí jsem ze strachu nepoužíval. Nemějte to mým rodičům za zlé, i když já jsem je taky zpočátku nenáviděl, ale časem jsem zjistil, že rodiče byli odjakživa velcí RASISTI. A tím, jak se o mě starali a snažili se mne vychovat, mi dokazovali, jak mne i přesto milují.

Žili jsme ve velkém městě, které bylo plné bohatých lidí, nikdy jsem tu žádného Roma neviděl. Nejlepší pro mne bylo, když jsme jeli k babičce. Bohužel, mě tam rodiče posílali jen dvakrát do roka, a to z jediného prostého důvodu. Babička žila v jedné vesnici, kde žilo i plno Romů. Miloval jsem to tam. Spřátelil jsem se se všemi dětmi, které tam žily, a že jich bylo. Byl to tak osvobozující pocit, mluvit svým jazykem, poslouchat romské písně, být sám sebou. Po každé návštěvě babičky mne zavřeli do sklepa na celý den. Abych se očistil. Ve chvíli, když mne přestalo bavit se pořád trást strachy a pláčem ve sklepe, jsem si uvědomil, že to, čeho se bojím nejvíce a co mi přináší neskutečnou muka, bylo to ticho. Nesnášel jsem to ticho a tak jsem se po dvou letech konečně rozhodl něco s tím strachem udělat. Bylo mi necelých šest let, když jsem poprvé vzal opatrně do ruky vařečku a hrnec a hrál jsem si, že jsou to bicí. Bál jsem se, že to uslyší rodiče, ale po pár skouškách jsem zjistil, že není možné, aby to slyšeli. Od té doby strach zmizel. Do sklepa jsem chodil pravidelně a hlavně dobrovolně. Vždy, když rodiče nebyli doma, hledal jsem si na internetu romské písně a potom jsem si je ve sklepe přezpíval.

Když mi bylo 13, rodiče mne už dávno do sklepa nezavírali, jelikož jsem výborně ovládal češtinu a byl jsem slušný, do sklepa jsem si chodil sám místo hřiště. Nejhorší den nastal, když mne otec nachytal. Šel si zrovna pro nářadí a spatřil mne, jak mi v mobilu hraje romská hymna, já si to bubnuju a zpívám do rytmu. Když mne otec spatřil, zčervenal zlostí, sundal si opasek a příšerně mi nařezal. Řekl mi, že už nikdy nechce vidět, jak tohle dělám, že nechce, abych byl jako ostatní cigáni, že cigáni nepracují, jsou špinaví, nic neumí a tak si vymysleli, že každý cigán má dar zpěvu. Ale k čemu jim ten zpěv je?! Možná mají dar zpěvu, ale přesto nepracují, kradou, nikdo je nemá rád... Zpěv tě nikdy neuživí!!! A dokud budeš chtít být cigán, já tě živit nebudu! Vzal všechny mé nástroje, které jsem si vyrobil, můj mobil plný krásných romských písní a jedním švihem o zem to všechno zničil. Můj sen se rozplynul. Bolelo mne úplně všech-

no. Bolelo mne celé tělo po tom drsném výprasku, bolela mne hlava, když jsem věděl, že všechno, co jsem měl rád, je pryč. A ze všeho nejvíce mne bolelo srdce. Ta slova, která otec řekl, se mi tvrdě zabodla do srdce. A tak jsem se rozhodnul. Né, nerozhodl jsem se s hudbou přestat, naopak, rozhodl jsem se hudbu dál rozvíjet, rozhodnul jsem se, že rodičům dokážu, že i cigán se může hudbou uživit.

Když mne znovu zavřeli do sklepa, nepotřeboval jsem hrnce, měl jsem svůj hlas a k udávání rytmu mi stačily prsty na luskání. Když zjistili i tohle, rozhodli se, že mne budou mít pořad na očích, ale ani tak jsem si nedal pokoj. Broukal jsem si, ťukal si prsty do stolu, ani nedokážu spočítat, kolik výprasků jsem dostal. Ale nemohl jsem si pomoci. Jen jsem otevřel pusu, cítil jsem, že je ve mně spousta hudby, která chce ven. Když jsem chodil ven, uvědomil jsem si, jak je sluch důležitý, bez sluchu by nebyla hudba. Čím víc se mě rodiče snažili od hudby odradit, tvrdili mi, že hudba není důležitá, že je to jen zábava pro chudé lidi, tím víc mě hudba přitahovala. UVědomil jsem si, že všechno, co říkali, vůbec nebyla pravda. Hudba je přeci všude. Hudba je život. UVědomil jsem si to, když rodiče byli tak na dně, že mne nechali samotného doma, přivázali mi ruce, zacpali mi pusu a nechali mne u otevřeného okna. Máme hodně vysoký dům, takže mne nikdo neviděl. Snažil jsem se z toho vymotat ze všech sil a když jsem byl z toho všeho vyřízený, zavřel jsem oči a nic nevnímal. A najednou jsem si uvědomil, že celou tu dobu prší. Celou dobu sedím u okna a ani jsem si toho nevšimnul. Déšť. Tichá, někdy hlasitá, hudba, kapky padající na zem mají svůj vlastní rytmus. Hudba je ve všem. Každý den po škole jsem chodil do studia. Zpíval jsem venku na ulicích. Sa-

mozřejmě, že to všechno tajně. Měl jsem neuvěřitelné citění s hudbou, ať už jsem byl kdekoliv, kde by vás hudbu nenapadlo hledat, stačilo se zaposlouchat – smích dětí, tekoucí voda, vítr, šumění stromů, smrkání, běh, všechny tyhle věci mají svůj pravidelný rytmus. Nikdy nejsme sami. Vždycky jsme obklopeni hudbou. Bez hudby se nedá žít. Tohle bylo mé přesvědčení, které jsem šířil po celém světě.

Bylo mi 27 let, měl jsem děti, rodinu, byl jsem na vrcholu slávy. To, že hudba je život, bylo mé poselství, které jsem šířil po celém světě. Měl jsem vlastní kapelu, složenou celou jen z Romů. Všichni lidé samozřejmě nevěřili tomu, co jsem tvrdil a když viděli partu Romů, to jim přišlo stupidní ještě víc. Proto jsem nikdy neměl rád živé koncerty, pořádal jsem je tak dvakrát do roka. Když někoho nebo něco pozorujete, zaměřte na to svůj zrak a přemýšlejte o tom, jak to vypadá apod. Takhle to nikdy neuslyšíte. Proto většinu mých písní uslyšíte v rádiích. Možná tomu nevěříte, ale ve svých písních používám zvuky, které znám od dětství, jsou tam kapky deště, smích, kroky, dokonce i švih opasku. Mám tam všechny tyhle věci, které všichni známe, a přesto se mne lidi ptají: Jaký nástroj vydává tak krásný uklidňující zvuk? Co je to za hudbu, tu jsem nikdy neslyšela. To je dešť, paní. Schválně, zavřete oči a uklidněte mysl. Slyšíte to? Po letech dokonce i mí rodiče pochopili mé romství. Pochopili, že slovo Rom nutně neznamená nepracující a špatný člověk. Ale otec měl v něčem pravdu, není pravda, že každý cigán má dar zpěvu a hudby. Každý člověk má dar zpěvu a hudby. Bez výjimky. Každý. Po letech, když už jsem byl dospělý, si rodiče adoptovali romskou holčičku. Pěsťují v ní její romství. Učí ji zpívat, tančit, hrát na housle. A tak to má být. Ale přesto, že ji to rodiče učí,

tak to není její sen. Chce být doktorkou. Když se tak zamyslím, tak jsem svým rodičům vlastně strašně vděčný, bez toho tvrdého dětství, co jsem měl, bych si neuvědomil dar rytmu. Dar hudby. Děkuji. Občas mi volají lidi, že vše, co dělám, je jen podvod. Že jsem jen nahlouplý cigoš. Že dělají všechno, co říkám a stejně neslyší v každodenním životě tu krásnou hudbu. To se obvykle ptám: Máte v pořádku sluch? No, samozřejmě, co je to za otázku? A pak se ptám: A máte srdce na pravém místě?... To obvykle zavěsí. Abyste mohli hudbu prožívat plnými doušky, musíte mít dobrý sluch a dobré srdce. Hudbu není třeba jen slyšet, ale i cítit.

Takhle si žiju svým krásným životem, plným překážek a hudby a dneska mi táhne na 80. Ležím na nemocničním lůžku a najednou je strašně ticho. Je strašná zima, i když jsou všechna okna zavřená. Ze všech sil se snažím zavřít oči a uklidnit mysl, ať před svým koncem naposledy uslyším rytmus hudby. Ale... nic neslyším, je takové ticho, ti lidé měli pravdu. Jsem podvodník. Žádný rytmus, žádný zvuk, žádná hudba. Snažím se aspoň lusknout prsty, ale nejde to, své tělo už nedokážu ovládat. Snažím se otevřít pusku a vydat nějaký zvuk, ale nejde mi to. Co to má znamenat? To jsem celý svůj život žil v omylu? Nikdy jsem si neuvědomil, že člověk jednou přijde do takové situace, kdy už mu ani sluch ani dobré srdce nepomůže. Takové ticho. Musím se s tím smířit. Žil jsem v omylu. Jediné místo, kde nic neuslyšíte, jsou poslední minuty před smrtí. Smrtelná postel. Pomalu se mi zavírají oči, po tváři mi kape slza a najednou... plně slyším, jak mi buší srdce: BUCH BUCH BUCH. Ta pravidelnost. Ta hudba. Srdce, to je rytmus života. Nakonec usínám s blaženým úsměvem na tváři.

Volný vstup 26. 1. 2020
Den památky obětí holokaustu a předcházení
zločinům proti lidskosti (27. 1.)

Všechny programy se konají v Muzeu romské kultury,
není-li uvedeno jinak. Změna programu vyhrazena.
Z uvedených akcí bude pořízen fotografický a audio-
vizuální záznam. Materiál může být zveřejněn.

Muzeum romské kultury, s. p. o.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
+420 775 407 065
media@rommuz.cz

Otevírací doba
Úterý–Pátek 10–18h
Neděle 10–18h

facebook.com/muzeum.romske.kultury
instagram.com/muzeumromskeskultury
twitter.com/muzeumromskeku1
linkedin.com/company/muzeum-romske-kultury

NOVÉ MUZEJNÍ E-SHOP
eshop-rommuz.cz

leden–březen 2020

rommuz.cz

stálá expozice

Příběh Romů

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě na e-mailu: lektor@rommuz.cz nebo tel.: +420 545 214 419.

výstava

8. 5. 2019 – 3. 5. 2020
Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní

Od šlechtických dvorů, venkovských muzik, městských kaváren až po prestižní světová pódia jsou Romové světu známi jako hudebníci, neboli lavutara. Hudba Romů je akademická i neškolená, oficiální i spontánní, zpívána i instrumentální, domácí i virtuózní. Přes fascinující rozmanitost jejích podob, žánrů a druhů pro ni ale zůstává již po staletí charakteristické, jak nezastupitelně a neodlučitelně provází běžný i sváteční život Romů. Skrze hudbu Romové poznávají svět a svět skrze hudbu poznává Romy.

Výstavní projekt Lavutara vznikl ve spolupráci s desítkami hudebníků, organizátorů hudebního života, výrobců a opravářů hudebních nástrojů a dalších pamětníků. Představuje hudbu Romů jako živou kulturu z perspektivy jejich aktérů na základě výzkumu sledujícího několik významných hudebních rodin v Brně v období od poválečných let do současnosti, ve kterých se předává hudební řemeslo z generace na generaci.
Kurátoři: Matyáš Dlab, Anna Babjárová, Gejza Horváth, Zbyněk Andrš
Doprovodný program k výstavě:

16. 1. 16–18h
Hudební zkoumání s Janem Polyákem
Hudební dílna pro děti 8-13 let s hudebníkem Janem Polyákem, který vás naučí různé hudební postupy a žánry, a samozřejmě bude také společný jam! Nástroje s sebou! Vstup zdarma.

13. 2. 16–18h
Už jsi vyráběl píšťalku?
Dílna výroby hudebních nástrojů pro děti od 6 let i pro dospělé s Markétou Lisou. Vstup zdarma. Rezervace: edukator@rommuz.cz.

12. 3. 17–19h
Romské tance
Lekce romských tanců s Amaro Records a Monikou Balogovou. Určeno ženám a dětem od 2 let. Vstup zdarma.

veřejné akce

29. 2. 16h
Masopust (fašank)
Káznice na Cejlu, Bratislavská 68

Masopust bude už podruhé! Přijďte se s námi povесelit v sobotním odpolední s maskami i bez nich! Masky ovládnou celý Bronx, budeme hýřit, radovat se, tančit a bez urážky si říkat do očí to, co se jindy nesmí.

7. 3. 14h
Pietní akt – připomínka obětí genocidy Romů a Sintů v období druhé světové války
Připomínka 77. výročí zahájení transportů evropských Romů a Sintů do vyhlazovacího a koncentračního tábora Auschwitz II-Birkenau.

Pietní akt, který začne ve **14 h v Muzeu romské kultury**, bude spojen s pokládáním Stolpersteine – kamenů zmizelých Anastázií Danielové a její matce Janě Danielové, žen z romských rodin usídlených už před válkou v městské části Brno-Žebětín, které zemřely z rasových důvodů v Auschwitz II-Birkenau. Na připomínku jejich i dalších obyvatel Žebětína, kteří se domů již nevrátili. Stolpersteine budou pokládány v **16 h v Žebětíně** na rohu ulic Ostrovačická a Klobouček. Poté bude možnost diskuze s Katjou Demnig na radnici MČ Žebětín.

Přesun do Žebětína bude zajištěn od muzea.

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%
žádosti o inzerci na: holomkova@srnm.cz

Vydávání Romano hangos
podporuje Ministerstvo kultury
České republiky

Vážení čtenáři, pokud jste dostali tyto noviny do schránky, pravděpodobně zpracováváme vaše osobní údaje (jméno, adresa) za účelem doručování těchto novin. Pokud nesouhlasíte s tímto zpracováním, napište nám na srnm@srnm.cz a my vás z databáze vyřadíme.

Adresa redakce
Romano hangos
a Společenství
Romů
na Moravě

Bratislavská 65a,
Brno 602 00
tel.: 545 246 673
www.srnm.cz

číslo účtu:
230 0066 1977/2010

Romština a romistika
na Filozofické fakultě
Univerzity Karlovy

Jedinečný obor
– jedinečná zkušenost

V příštím akademickém roce znovu otevíráme první ročník bakalářského studia romistiky na FFUK, pod názvem „Středoevropská studia: Romistika“.

romaňi čhib

Příhlášky je možné podávat do 29. 2. 2020.

Podrobné informace zde
web: <https://kses.ff.cuni.cz>
facebook: romistikaFFUK

Romano hangos / Romský hlas. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154. Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Jan Horváth-Döme, Tomáš Ščuka. Sazba: Radim Šařinka. Elektronická verze: www.srnm.cz. Redakční rada: Roman Čonka, Prešov; Alica Heráková, Brno; Drahomír Radek Horváth, Děčín; Ivona Parčiová, Brno; Barbora Antonová, Brno; Margita Racová, Brno. Adresa redakce: Bratislavská 65a, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: rhangos@volny.cz. IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s, Cyrilská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.